

Rafail Tağızadə Qarabağ rüzigarları

İstedadlı şairin yeni şeirlərindən ibarət
poetik kitabı...

YYSQ - Milli Virtual Kitabxanasının
nəşri N 08 (2012)

YYSQ
20.02.2012

www.kitabxana.net - Milli Virtual Kitabxana

www.kitabxana.net

Milli Virtual Kitabxananın Təqdimatında

Rəfail Tağızadə Qarabağ rüzigarları

İstedadlı şairin yeni şeirlərindən ibarət poetik kitabı...

YYSQ - Milli Virtual Kitabxananın
e-nəşri N 08 (2012)

Virtual Redaktoru
və e-nəşrə hazırlayanı:

Aydın Xan (Əbilov) - yazar-kulturoloq
YYSQ - Milli Virtual Kitabxana

Bakı - 2012

RƏFƏİL TAĞIZADƏ

**QARABAĞ
RÜZGARLARI**

(şeirlər və poemalar)

Bu kitab Rəsul Rza mükafatı laureatı, vətənpərvər şair Rəfail Tağızadənin qan və göz yaşı ilə yazılmış Qarabağ dərdinin poetik gündəliyidir.

Qanla yazılmış şeirlər

(esse)

Təxminən on il öncə Rəfail Tağızadənin bir silsilə şeirlərini oxumuşdum və bu imza diqqətimi çəkmişdi. O şeirlərin ab-havası, hətta bəzi misraları yaddaşımda ilişib qalmışdı.

...Şair Rəfail Tağızadənin şeirlərini özündən on il öncə tanımışam. On il öncə onun şeirləri ilə dost olmuşam. Sonralar ara-sıra dərgilərdə Rəfailin imzasına rast gəlirdim. Və etiraf edirəm ki, bəzən bu imza üçün darıxdığım vaxtlar da olub. İndi bu yazını yazdığım anda sevinirəm ki, bu gün çağdaş poeziyamızda Rəfail Tağızadənin «imzalar içində imzası var».

* * *

... Mən milli əxlaq dışında böyük və gerçək poeziya nümunəsinə rast gəlməmişəm. Əslində bu mümkünsüzdü sanıram. Sanıram ki, milli dəyərlərə yabançı sənət uzun ömürlü ola bilməz. Belə sənət nümunələri zamanın rüzgarlarına tab gətirmir, istər rəsm əsəri, istər musiqi, istərsə poetik mətn öz içindən ovulur, söz, səs və rəng korroziyaya uğrayır.

... Sənət bəşəridi, şair milli...

* * *

Hər divar bir qapıdır-bu Emersonun kəlamıdır. Mən də Emerson kimi düşünürəm və hər divarın bir qapı olduğuna şəkki-şübhə etmirəm.

Rəfail Tağızadənin 2004-cü ildə çap olunmuş kitabı « Qapı » adlanır. Rəfailin «Qapı» adlı şeirlər toplusuna ön söz yazıb ona uğurlar diləmişdim. Və o kitabın mətbəə qoxulu ilk nüsxəsi, mübarək nüsxəsi mənə nəsib oldu. Bu mənada şair dostumun poetik, metafizik QAPIsını ilk açan adam elə mənəm. İndi aradan illər ötüb keçməsinə rəğmən o QAPI yenə də açıqdı.

Rəfail Tağızadənin QAPIsından küllü QARABAĞ görünür...

Rəfail Tağızadənin QAPIsından görünən QARABAĞ iyirminci yüz ilin ən böyük rəssamlarından biri Pablo Pikassonun məşhur HERNİKA tablosuna bənzəyir.

XOCALI QARABAĞın HERNİKAsıdı.

* * *

Yer üzündə dilindən, dinindən, dərisinin rəngindən asılı olmayaraq bütün gerçək şairlər savaqlara qarşı savaşan cəngavərlərdir.

Mən bütün barışlara qardaş, bütün savaşlara düşmənəm.

Bu müqəddəs savaşa mən Rəfail Tağızadə ilə eyni səngərdə çiyin-çiyinə döyüşürəm...

* * *

Rəfail Tağızadənin şeirləri reallığı, yəni Qarabağ reallığını fotoqrafik bir dəqiqliklə əks etdirir. Bəzən rakuslar dəyişir, işıq kölgə effektləri biribirini əvəzləyir, amma bu ağ-qara rəsmlərə bən-zəyən şeirlərin hamısının üzərində qan izi var. Bu qan şəhid qardaşlarımızın, atalarımızın, günahsız analarımızın, bacılarımızın qanıdır.

Bu sənin, mənim qanımdı.

Bu qan şair Rəfail Tağızadənin qanıdır.

Rəfail Tağızadə bütün gerçək şairlər kimi şeirlərini öz ürəyinin qanıyla yazır...

* * *

Fotoqrafiya rənggarlıqla müqayisədə nədirsə, incəsənət də gerçəkliklə müqayisədə o olmalıdı-deyirdi Alber Kamyu.

Rəfail Tağızadə şeirlərinin görüntüsü gerçəkliyin özüdür, bu gerçəklik QARABAĞ gerçəkliyidir.

Yenə Alber Kamyunun bir fikri yadıma düşdü, o, yazır ki, sənətkar süjeti necə seçirsə, süjet də öz

sənətkarını eyni cür axtarıb tapır. Əlbəttə də fransız yazıçısı haqlıdır. Heç şübhəsiz ki, QARABAĞ şair Rəfail Tağızadəni seçib. Və ədəbiyyatımızın cəfakəşi, tənqidçi, hörmətli Vaqif Yusifli demişkən Rəfail Tağızadə öz «Qarabağnamə»sini yazır...

Tağızadənin «Qarabağnamə»sini mənəcə yalnız tanınmış şair Adil Şirinin yaradıcılığı ilə müqayisə etmək olar. Ancaq mən hər cür poetik müqayisənin əleyhinə olduğumdan, belə bir müqayisə aparmaq fikrindən çox uzağam...

Adil Şirinin qələmə aldığı «Rekviyem» simfonik poemasını xatırlayın, bu əsəri oxumamısınızsa oxuyun. Adil Şirinin «Rekviyem»i sinematoqrafik özəlliklərə malik dəyərli bir əsərdir.

Yuxarıda Tağızadə şeirinə xas fotoqrafik gərçəklikdən söz açdığımdan Adil Şirin yaradıcılığından yan keçmək mümkün olmadı...

Rəfail Tağızadə də, Adil Şirin də Qarabağda doğulub, boya-başa çatıblar. Qarabağ uğrunda savaşlarda düşmənlə üz-üzə gəliblər, qan-qada, ölüm görüblər. Səngərdə şeir yazdıqları anlar da olub. Hər iki şairimiz Milli Ordumuzun zabitləridi.

Təsadüfi deyil ki, Adil Şirin Rəfail Tağızadə haqqında belə deyir:

«Rəfail Tağızadənin poetik dünyası onun ömür yoluna bənzəyir. Onun poetik dünyası irrasionallıqdan çox uzaqdır. Şairin qələmindən çıxan şeirlərin ovqatı mənim ovqatımla üst-üstə düşür».

Və heç şübhəsiz ki, sinematoqrafik fraqmentlər Türk şeirinə ustad Nazim Hikmətlə gəlib. Zira hər iki istedadlı şairlərimizin yaradıcılığında Nazim Hikmət ruhu aydınca duyulur.

Bu ruh 2000 illik Türk şeirinin ruhudu...

* * *

Yanan tankını son anda düşmən səngəri üstünə sürən gənc şair Nizami Aydını xatırlayıram. Şəhid şairin zabit çantasından Vaqif Bayatlının əl boyda bir şeir kitabı tapılmışdı. Deməli şeirlərimiz də səngərlərdə döyüşür...

Rəfail Tağızadənin bu kitabının Vətən keşiyində duran Azərbaycan əsgərlərini yeni-yeni qələbələrə ruhlandıracağına inanıram. Gün gələcək bu kitab yurd savaşının qazilərinin çantasında Şuşanı fəht edəcək. Rəfail Tağızadənin şeirləri mübarək zəfər gününü bayram edəcək.

* * *

Dünya bina olandan, dünyanın ilk şairi ilk şeirini yazdığı gündən bəri şairlər ölümlə mücadilə

edirlər. Və şairlər bu əzəli-əbədi mücadilədə məğlub olurlar.

Şairlər məğlub olurlar söz qalib gəlir.

Hər şair öz epoxasının obrazıdır...

QARABAĞ yaddaşdı - qanın yaddaşı.

QARABAĞ yaddaşdı - torpağın yaddaşı.

QARABAĞ həm də şairlərin yaddaşıdır, poetik yaddaşdır.

Bir Çin məsəlində deyilir ki, ən yaxşı yaddaş da qara mürəkkəbdən acizdir.

Rəfail Tağızadə isə ürəyinin qanı ilə şeir yazır.

* * *

Mən bu yazımda bilərəkdən Rəfail Tağızadənin şeirlərinin fəlsəfi-estetik keyfiyyətlərindən söz açmadım. Ayrı-ayrı şeirlərdən ürəyimə yatan uğurlu misraları, bəndləri xüsusi olaraq vurğulamadım. Çünki bu şeirlər qanla yazılıb. Qanla yazılmış şeirləri yozmaq mənim işim deyil. Mən qanımıza hopmuş böyük dərd və böyük ümid haqqında yazmaq istəyirəm. Mən Cıdır düzünün ilk bahar axşamlarından, Qarqar çayının muğam kimi könülə təsəlli verən sularından, Qədir Rüstəmin yanıqlı səsindən, xınalı dağlarımızdan, Xarı Bülbüldən və Aşıq Qurbaninin bənövşəsin-

dən... söz açmaq istərdim, amma gözlərim gözü-
mə sığmır, göz yaşım gözümdə donur.

Gecə yarı... Ay doğub... Hardasa bir boz qurd
ulayır.

Qurd üzü mübarəkdi.

Gecə yarı... Ay doğub. Hardasa bir at kişənəyir.

At muraddı...

Adil Mirseyid

Müəllifdən

Zamanın sözü, sözün zamanı

Günəşi, ayı, səması, havası hələ özəlləşməmiş, özününküləşməmiş ümumi bir dünyamız var. İr-qindən, dinindən, dilindən, milliyyətindən asılı olmayaraq hamımızın ümumi bir dünyamız. Bu dünyanın içində hər kəsin biri-birinə bənzəməyən öz dünyası var. Mənim də özümə bəlkə də böyük görünən kiçik bir dünyam var. Mənim dünyam QARABAĞdı.

İnsanların düşüncəsi, təfəkkürü, psixologiyası fərqli olduğu kimi, onun baxışlarında da fərqli cəhətlər mövcuddu. Hətta hamı üçün eyni qəbul ediləsi mümkün ola bilən hadisələrə münasibətdə belə. Hərdən Qarabağa münasibətdə də bunu hiss etməli olursan. Ancaq mənim anlamımda xalqın, millətin ümumi olan problemlərinə fərqli münasibət olmamalıdı. Bəlkə də bu münasibətlər, bu fərqli baxışlar insanların bu ağrını fərqli yaşama-larından irəli gəlir. Bəlkə də Qarabağ hansısa bir əcnəbi, bir başqası üçün xəritədə kiçik bir torpa-qdı. Bilmirəm. Amma Qarabağ mənimçün Vətən-di, yurd yeridi, həsrətdə inildəyən, qovrulan yaralı

torpaqdı, müqəddəs məkandı. Bir sözlə hər şeydi. Qarabağ eyni zamanda mənim məğlub adımdı.

Qarabağ səngərdə olan adamda tamamilə başqa bir psixoloji vəziyyət, məqam yaradır. Burda situasiya tamamilə fərqlidi. Artıq sən Qarabağla özün aranda bir çəpər, bir sədd çəkirsən. Burdan o yandakıların faktiki sənin olmadığını dolayısıla təsdiqləmiş olursan. Vaxtı ilə hamıdan qoruduğun evini, kəndini, elini, obanı, otunu, ağacını, dağını, daşını, tarını, sazını, muğamını - sevdiyin nə varsa hamısını özündən ayırırsan. Həsrətinə güllə atmalı olursan, həsrətlini güllələyirsən. Özün-özünü güllələyirsənmiş kimi. Ayılıb o dağa, meşəyə, çaya, kəndə, torpağa baxmağa utanırsan. Xəcalət çəkirsən edilənlərdən, etdiyindən və hətta edə bilmədiklərindən də. Sonra da burula-burula laldinməz axıb gələn arxın suyuna ağzını dirəyib yangıyla içirsən. Əlini-üzünü yuyursan. Bəlkə için soyuya, təmizlənəsən-deyə. Düşmənin bu suya nələrisə qata biləcəyinin və bəlkə də artıq etdiyinin fərqi belə varmadan.

Qarabağ səngərdə-gözünlə gördüyün, əlinin, ününün çata biləcəyi qədər yaxın və eyni zamanda uzaq olan, hələ də düşmən tərəfi deyilən bir yer, bir məkan sayılır. Həbsxanada dəmir barmaqlıqlar arasındakı balana baxan kimi baxırsan orala-

ra. Orda dustaq övladını aparıb gizlədirlər səndən. Sən də arxasınca baxıb, köks ötürüb, bir az da göz yaşı axıdıb geri qayıdırsan. Burda isə heç bir cinayətdə suçu olmayan, günahsız-qırılan ağaclara, partladılan yerlərə, həsrətli dağlara, meşələrə, kənd qəbiristanlıqlarına içinin ağrısı yığılmış, yüklənmiş baxışlarla baxırsan. Aşxamsa güllələyirsən bütün olmuşları, olanları. Heç nə olmamış kimi. Bilmirsən güllə qara daşa, quruyan ağaca, yolu basmış kola-kosamı dəyib, ya havada ilişib qalıb çevrilib xatirələrə, ya da hələ də uçuq evləri, izi itmiş cığırları, yasin səsinə yadırğamış günbəzi, uçmuş qəbiristanlıqları dolaşır. Ruhlarla söhbətləşir. Onu bilirəm ki, düşməyə dəymədi o güllə. Çünki bu günkü güllə qan gülləsi deyildi. Bu özümün-özümə atdığım ağrı gülləsi idi...

Səngərin o tayında yalqız qalmış yurd yerinin-bizim əvəzimizə xəcalətdən kiçilmiş dağların, bir vaxtlar bizlərin yaşadığı, indi isə boş, viran qalmış, uçulmuş, tarimar olmuş evin, kəndin, şəhərin, susuzluqdan, xiffətdən, tənhalıqdan quruyan ağacları, gülləri, çiçəkləri və nələrisə sevə-sevə bitirdiyini çoxdan unutmuş sahibsiz torpaqların sənə dikilən baxışı, əli silahlı səndən umduğu imdadı, diləyi, tələbi, aralıqda qalmış, eninə-boyuna qazılmış sahələr, barıt qoxusuna qarışan dağ ha-

vası, doğma yurdda yadlardan, yağılardan özünü qorumaq instinkti, ürəyin istəyən yerə addım qoya bilməməyin, asılılığın-heç nə etmək iqtidarında olmamağın, hər gün bütün bunları yaşamağın və yaşamaq məcburiyyətin səni bu ağrıları yaşayaraq yazmağa, bütün bunlardan birdəfəlik qurtulmağa çağırır. Öz yurdunda, yuvasında hələ də güllə, mərmə altında, ölüm qorxusu, xofu içində yaşayan sərhəd kəndlərinin adamlarının yaşayışı, həyat tərz-i-hər gün öz evinə, öz kəndinə icazə ilə gedib-gəlməsi, narahatlığı, qaçqın uşaqları, çadırdə, vaqonda yaşayan-hər an öz yurduna qayıtmaq ümidində olan insanların xəyalları, yaşlı kişilərin gəlib saatlarla gözünü qırpmadan həsrətli yurda baxması, istidə, soyuqda səngərdə dayanan əsgərlər, evlərə, səpələnmiş qəbiristanlıqlara göndərilən şəhid meyidlərindən, nakam ananın göz yaşlarından, hər gün nələrinə ola biləcəyindən sığortalanmamış insanların, ata-anaların nigarançılığında yazmamaq olmur. Şəhid ruhları başımız üstündə dövrə vurur, qazilərimizin basdırılmış əlləri, qıçları, qolları, gözləri səngərin o tayından bizləri haraylayır.

Sözümün bu yerində rəhmətlik Famil Mehdini xatırladım. 2002-ci ilin yayı idi. «Təzadlar» qəzetinin baş redaktoru, dostum Asif Mərziliyə yeni

şeyrlərimi oxuyurdum. Asif Mərzili Famil Mehdiyə zəng vurdu və ona mənim şeyrlərim haqqında danışdı. Ertəsi gün Famil Mehdi ilə görüşdüm. Famil müəllim imzamin ona tanış olduğunu, bəzi şeyrlərimi oxuduğunu bildirdi. Famil müəllim həmin görüşdə narahat idi. Qarabağdan, işğal altında qalan torpaqlardan, Famil müəllimin səhhətindən və əlbəttə ki, poeziyadan danışdıq. O, bir silsilə şeyrimi götürdü. Dediği vaxt Famil müəllimə zəng etdim. Məlum oldu ki, mənim şeyrlərimi oxuyub. Hətta şeyrlərim haqqında məqalə də yazıb. Məqalə «Təzadlar» qəzetində çap olundu. Professor Famil Mehдинin bu məqaləsi yaradıcılığım haqqında ilk və önəmli ustad sözü idi. Sonralar Famil müəllimlə tez-tez görüşərdik. Hər dəfə Famil müəllimi görəndə düşünürdüm ki, əgər rəssam olub Qarabağın obrazını fırçaya alsaydım Famil Mehдинin obrazını yaradardım...

Zaman zamanında deyilmiş sözləri sevir. Zamanın sözü olduğu kimi sözün də zamanı var. Mən zamanın sözünü yazmaq amacı ilə əlimə qələm alıram. Sən sözün zamanında yaşayırsan, əziz oxucu. Bu kitabın havası məmləkətimizin havasıdır. Bu kitabda toplanmış şeyrlərin misralarında sənin nəbzini vurur...

Rəfail Tağızadə

21.12.2006

QARABAĞ BAYATILARI

*Qarabağda talan var,
Zülfün üzə salan var.
Gedirsən tez qayıt gəl,
Gözü yolda qalan var.*

1

Bağında bağlığın varmı,
dağında dağlığın varmı,
köynəkdə ağığın varmı?-
Q A R A B A Ğ.

Can atıram çiçəyinə,
əlim çatmır ətəyinə,
necə qonum pətəyinə,
Q A R A B A Ğ.

Sənsiz aran, yaylaq itib,
yaddan çıxmaz, oylaq itib,
su quruyub, çaylar itib,
Q A R A B A Ğ.

Cıgır dolu izim hanı,
eşidilən sözüm hanı,
o həyalı üzüm hanı,
Q A R A B A Ğ.

Qırılıbdı budaqların,
qoyunsuzdu yataqların,
quzulayıb otaqların,
Q A R A B A Ğ.

Çaylarından sular axmır,
şimşək daha elə çaxmır,
ruhlar məni tək buraxmır,
Q A R A B A Ğ.

İşiq gəlmir çırağından,
xəbərsizəm sorağından,
necə çıxım qınağından,
Q A R A B A Ğ.

Bu yerlərin təhnəsi boş,
Cıdır düzü, səhnəsi boş,
dədə-baba məhləsi boş,
Q A R A B A Ğ.

Mənim nəyim qalib daha,

dərd alan yox, satım baha,
ahlarım çatmır Allaha,
Q A R A B A Ğ.

2

Qarabağ,
meyvələr sovulub gedir,
qaya kimi igidlərin
dözəmmir, ovulub gedir.

Keçmişində Şuşa adlı
alınmayan qalan qalıb,
oğulların səpələnib
aran boyu, qalan qalıb.

Qarabağ,
ağacından çomaq istə,
bu qədər ərlər içində
bir Qaraca qoçaq istə.

Üzümə bir şillə çəkib
yaxamdan çəkənim gəlsin,
barmağım kotan kimidi
qoşdurub əkənim gəlsin.

Qarabağ,
gedib yenə gələcəyik,
yurd uğrunda son savaşıda
biz ölümə güləcəyik.

3

Tapdanmayan el yolu,
izin itib nə vaxtdır,
əlin qoynuna qoyub
sən falçıya ha baxdır.

Od götürüb odlanan
yollar yandırdı məni,
toylarda yellənməyən
qollar yandırdı məni.

Həsərət ata baxışı
uşaqların üzündə,
toyda kişilər süzər
dul gəlinlər gözündə.

Qoymağa bir yerim yox,
köksüm dərdlərlə dolu,
nə qədər nəfəs qalıb
gedəcəyik bu yolu.

A cığrlar, qapılar,
qayıdım yerinizə,
kişilər, siz də gəlin
yığışın evinizə.

4

Sərhədlər kəsdi əlimi
Barmaqlarım qan içində.
Bölgə-bölgə can veririk
xəritədə an içində.

Dimdikdə uçdu çəpərlər
quşlar təzə yuva salıb.
Yurdunda perik düşənlər
səhrada bir oba salıb.

Mən sənə köhnə qonşunam,
qonşum, təzə oban hanı?
Tüstüsündən tanımadım,
tüstülənən soban hanı?

Gedib sən hara çıxmısan? -
daha qonaq gələmmirəm.
İtib həyətdən darvaza
daha döyüb girəmmirəm.

Başqalaşıb çörək dadı,
ocaq həmin ocaq deyil.
Məni sıxan o qucaqdı,
amma həmin qoçaq deyil.

Dəyişdirib illər səni
içindəki həsrətinlə.
Böz yer bozardıb sinəni
bu qaçqınlıq qismətinlə.

Qollarım tale yoludu,
düş yola aparım səni.
Bizi ordan bura atan
dərdlərdən qurtarım səni.

5

Kökümdən qopub düşmüşəm
qollarım altımda qalıb.
Qarşıma bir sədd çəkilib
yollarım altında qalıb.

Ətrini külək aparan
dağların otu quruyub.
Arxların qandı suları
bağımın tutu quruyub.

Sənsiz kimə əl açım mən,
üzər məni kəfən dərdi.
Qovruluram için-için,
qaysaqlamaz Vətən dərdi.

6

Hara baş alıb gedim,
bu sevgilə, kədərlə?
Fələyin üzü gülür
hər açılan səhərlə.

Vətən dərdi içimdə
içim özümə bəlli,
hərəsi bir biçimdə
köçüm özümə bəlli.

Yağı əlində qalan
kəndim yaman təklənib.
Dərdlərin də dərdinin
dərdi mənə yüklənib.

Vətən ilk sevgim mənim,
Vətən son məhəbbətim.
Töküləcək gözümə
bir ovucluq həsrətim.

7

Qılıncım qında çürüyür,
çaxmaq silahda kiryir,
köksümə bir dərd yeriir,
dərdə qurğuşun qatıla.

Qaralır sönmüş ocağın,
üşüyür yalqız qucağın,
uçar qanadsız uçağın,
içində tonqal çatıla.

Ayrılıq yaman acıdı,
dərdimə aləm acıdı,
Vətən torpağın tacıdı,
qoymağa başlar tapıla.

Qara-qara qar ələlib başına-
Qarabağ.
Taleyinə yazılan yazı
qara baxt.

Üstünü alan buludlar
kölgəli dağına qovuşar.
Dərdinin göz yaşı
axıb çayına qovuşar,
Qarabağ.
Qara kölgə
üstümdə qanla yuyulan ləkədi,
daha səbrim bir tikədi,
Qarabağ.
İndi də qədrini bilməsəm,
kölgəni üstündən silməsəm,
o kölgəni üzümə çək,
Qarabağ.

Qarabağ-
harda olsam
məni ana kimi qoynuna çəkən
Torpaq.

Ciyərimin süzgəcsiz sorub
qəbul etdiyi
Hava.

Qayaları, daşları yarıb
damcılayan, süzülən, çıxan-
isti,

soyuq,
turş

Su.

Gecələri darıxmağa qoymayan,
ulduzlu, əsrarəngiz

Səma.

Harasa uçub gedən,
hərdən dərdimizə dözməyib,
bizi oyatmaq üçün
şaqqıldayıb üstümüzə,
irili-xırdalı

göz yaşı tökən
Buludlar.

Bulaqları kimi təmiz,
coşanda yerə, göyə sığmayan,

dağları, daşları silkələyən

Çaylar.

Layla bilib yatıran,

istədiyi an ağladan,

döyüşə səsləyən,

ardınca çəkib apararı

Səs.

Məni kökümə, ulusuma, keçmişimə,

Tanrıma bağlayan

Q A R A B A Ğ!

10

Ötən bulud hara getdin,
kölgəni üstümdən alıb,
elə bildim söndürərsən
yanğımı tüstümdən alıb.

Dağlarıma əlim çatmır
üzümdə gözümün barı,
evlərdən tonqal çatılır
alışır içimin varı.

Bu yerlərin talası çox,
talasının çalası çox,
dərdlərimi basdırıram
itənlərdən qalası çox.

11

*yurdumun bağı qara,
üzümün ağı qara,
üstümə ağ çəkdilər
örtülər, o da qara.*

*torpağı, daşı qara,
bağrının başı qara,
yol boyu səpələnən
gözünün yaşı qara.*

*çayımın seli qara,
bərək gələn yeli qara,
yel əsdi, sel apardı,
fələyin feli qara.*

12

A Vətən torpağı,
a Vətən dağı,
çəkilib sinəmə
bir Vətən dağı.

Gözümdə son baxış
o Vətən bağı,
içimdə oxunan
o Vətən-ağı:

*Elimin qara bağı,
qolumun qara bağı,
bu qədər dərd içində
dərdimin Qarabağı.*

2005

Mən sənin sərhədin, Vətən

Mən sənin sərhədinəm,
səngər belimdən keçir.
Qurduğum sədd mən özüm
güllə özümdən keçir.
Tikanlı məftillərin
gəlib gözümdən keçir.
Hər zaman azadlığın
qandan, ölümdən keçir.

O zülmət qaranlıqda
yuxusuz gecələrim,
sənə keşik çəkməyim,
ən məğrur duruşumdu.

Mən sənin sərhəd dirəyin,
söykəlib sənə kürəyim.
Mənə uğurlar diləyin,
bu gecə son vuruşumdu.

26.09.2001

Qara-qırmızı Xocalı

(muğam üstündə oxunan ağı)

Hələ də Qarabağ qan içindədi,
Hələ də ulduzlar qan köçündədi,
Hələ də Xocalı qan rəngindədi.
Bu uşaq qanıdı, bu qoca qanı,
Bu da qar içində bir ana qanı...

Qar yağan göylərə qan püskürürdü
Müqəddəs torpağın yaralarından.
Bu gecə heyrətdən dağlar da donub,
Donub heyrətindən qaralan bulud.
Bu gecə qan yağır ağ qar üstünə.
Bu gecə Xocalı al-qan rəngində,
Bu çaylar, meşələr al qan içində.
Bu gecə ağacın yarpağı biz-biz,
Ağlayır, sızlayır qar içində iz.

Evinə qaçanlar evindən qaçır,
Özünə qaçanlar özündən qaçır,
Analar sinəsin gülləyə açır.
Şaxtada o bayraq körpə əlinin

İçində don vurmuş bir ümid yatır,
İnləyən, boğulan bir ümid batır.
Bir ümid çırpınır şəhid əlində.

Bu gecə göylərdən qanlar tökülür-
Bizim üstünə qəzəb qanları,
Bizim içinə əzab qanları.
Bu gün qan içində üzür Xocalı,
Dərdi süzgəcindən süzür Xocalı,
İndi xəyallarda gəzir Xocalı.
Gəzir ölkə-ölkə, gəzir elbəel,
Gəzir fəsil-fəsil, gəzir ilbəl.
Sinədə, alında gəzir Xocalı,
Hər kəsin canında gəzir Xocalı,
Yaralı Xocalı, əsir Xocalı.

Qan, qarın üstünə XOCALI yazır
Bu gecə dərdlər də qara-qırmızı.

* * *

Bu əlsiz, ayaqsız, qolsuz adamlar,
Eldən qaçaq düşən yolsuz adamlar,
Göz yaşı qar üstə yanan adamlar,
Naümid dünyada batan adamlar,
Ağappaq dağlarda qara yol gedir,
Buradan o yana-gora yol gedir.

Uşaq yaddaşında güllə yağışı,
Uşaq yaddaşında ana fəryadı,
Başa düşülməyən danışiq səsi,
Uşaq yaddaşında qatil sifəti,
Uşaq gözlərində qanlı göy üzü,
Uşaq baxışında nifrətin izi.
O körpə baxışı, körpə yaddaşı,
Tökəcək üstünə özgə, yad daşı,
Yanında can verir körpə qardaşı.
Sənə nifrətinin sayı bilinməz,
Bu qədər vəhşilik gözdən silinməz.

Qocanın uşaqılıq xatirələri,
Qocanın cavanlıq xatirələri,
Utanıb, gizlənib qar izlərində,
Bir fəryad boğulur qan izlərində.
Bir dəstə insanı qorumaq üçün
Öz körpə balasın boğub öldürən
Açılmır ananın suçlu əlləri.

Xocalı Vətənin qan yarasıdı,
Xosalı Vətənin can yarasıdı.
İnsanlar can verir, can gecəsində,

İnsanlar can verir, qan gecəsində.

Bir ordu yeriir, bir şər ordusu-
Kimsəsiz, günahsız insan üstünə,
Yenə qan tökülür zaman üstünə.

Bu qanlı gecədə yer-göy alışır
Bu qışın, soyuğun sazaqlarında.

Bəşərin sonuncu faciə günü
Dünyada bir kimsə yata bildimi?
Bu gecə dünyanın son qəm gecəsi,
Bu gecə dərdlərin ilk cəm gecəsi,
Bəşərin sonuncu matəm gecəsi,
Bizi qan içində batırıb gedir.

Bu gecə göylər də qan ağlayırdı,
Bu gecə dağlar da yas saxlayırdı.

Gör neçə illərdi donub Xocalı.
Bu yerin yazına hələ qar yağır,
Bu xalqın başına hələ qan yağır.

Don vurmuş körpənin qarlı izini

Yayın istisi də əridə bilmir.
Xocalı harayın, Xocalı səsin,
Dünyanın sükutu kiridə bilmir...

Vaqonun altından asılan beşik

Vaqonun altından asılan beşik,
içində körpələr böyüyür indi.
Qaçqın həsrətindən, qaçqın qəmindən
bixəbər körpələr uyuyur indi.

Yatar mışıl-mışıl, ağlamaz, dinməz,
dünyanın bəxtəvər uşağı kimi.
O qoz ağacından «sirli», bəzəkli,
sevilən beşiyin qucağı kimi.

Hardan biləsən ki, dünyada nə var?
Sənintək körpənin qeydinə qalan,
gözəl yaraşlıq neçə dayə var.
Dünyanın parkı var, necə bağı var,
tək boz səhrası yox, uca dağı var.
Dünya vaqonlardan ibarət deyil
özü də ilişib qalanı ola.
Mindirib içinə apara, nə dərd,
səni yırğalayıb yatıra, nə dərd.

Vaqonun altında böyüyən uşaq,
mənzilə çatmayan vaqon nədi ki,
sən ondan sallaşıb hələ yatırsan.
Gedə bilmədiyin yurd yerinə sən
şirin röyalarda gedib çatırsan.

29.08.2001

Sərhəd kəndləri

Girişi şlaqbaumlu,
çığışı səngər xətlə
sərhəd kəndləri.
Nə rahathığınız var,
nə sakitliyiniz
bu tənhalıqda.
Qorxudan
inəyin,
qoyununun,
quzunun
ürəkdolusu mələyə bilmir,
narın əməlli qızarmır,
qoz da
gəcələr qabıqdan düşmür ki,
səsi eşidilər,
tutular atəşə.
Toy səsi mağarın içində.
Yaşayış izi itmiş həyətlər,
güllə yerləri mamır basmış evlər,
atəşdən
yuvası yoluq ağaclar,
səksəkəli adamlar,
qaranlıqda titrəyib sönən şamlar,
ağ binələr,

ağ damlar,
xatirə danışar keçmişindən.
Çırp üst-başını,
gizlət yağıdan göz yaşını.
Hisini, tozunu tök.
Canlı muzeyə-
kəndinə baxmağa gələn
qonaqları qarşıla-
yola sal.

Bizi özümüzdən,
qalan kəndlərimizdən ayırırsan
endirib şlaqbaumu:

" DAYAN!

GİRİŞ QADAĞANDIR!"

Nə vaxtadək
yoxlanışla, icazəylə
girəcəyik doğma kəndimizə?
Burax məni, qara şlaqbaum!
Ayırıb şalbanları
tikanlı məftillərdən
düzəcəm relsləri səngər xətlərinə.
Yatıb qalmış vaqonları
qoşub aparacağam ünvanına
sakinləri ilə birlikdə.
Burax, qurtarım bu əzablardan
burax məni, qara şlaqbaum!

19.07.2002

Səngərdə yazılan şeir

Blindaj-
yerin altındakı soyuq otaqda
mizə oxşar şeyin üstündəki
kitablar,
yarımçıq dəftər,
keçən həftənin boyat qəzetləri,
boyat qəzetlərin boyat xəbərləri,
yarılmış torpaq surahıdakı radio,
mətəl qalıblar:
ölüm gilizindən düzəldilmiş çırağın
solğun işığında
gözünü mənə zilləyən
avtomatın,
bədənə yadırğamış
parad paltarın
və yarımçıq şeirin
mənə dikilən baxışlarına.

05.07.2002.

Hər ölən əsgərlə ölürəm, Allah

Dostum mayor Vitali Salamovun xatirəsinə

Bir səngər uzanıb yolumun üstə,
neçə baş qoyulub qolumun üstə,
daha yatammıram solumun üstə,
hər ölən əsgərlə ölürəm, Allah.

İndi kim duracaq bu gecə postda,
görən nə düşünür postdakı dost da,
bir qara kağız da atıldı poçta,
hər ölən əsgərlə ölürəm, Allah.

Yuxumu görürəm yatan yerinə,
günəşim yol gedir batan yerinə,
balam, sən uzanma atan yerinə,
hər ölən əsgərlə ölürəm, Allah.

27.10.2002

Getmək istədiyim yer göz önündə

Ata yurdum Ağdam! Hər dəfə səni
uçuq, qaradınməz, fağır görəndə,
yiyəsiz, kimsəsiz, yazıq görəndə,
bu yer-göy başıma fırlanır mənim.
İçim içimdəki içimi yeyir,
əriyib-əriyib mən yox oluram.
Torpaq yox vücudu götürmür daha,
qalmışam yer ilə göy arasında.
Mənim məkanım yox, qalacağım yox,
söykəlib bir yerdə duracağım yox.
Qarqar da üzümə baxmaq istəmir,
atıb bu canımı qurtarım daha.
Dağlara, düzlərə baxa bilmirəm,
od tutub, alışıb çaxa bilmirəm,
hələ də özümdən çıxı bilmirəm,
qalmışam sən ilə mən arasında.
Səndən uzaqlarda olduğum üçün,
hələ də yaşayıb qaldığım üçün,
Tanrının yanında gözüm kölgəli.
Hər gecə yuxuda gördüyüm yerə,

torpağa bir addım ata bilmirəm.
Səngərin o üzü mənim bilmirəm,
çıxıb qayıdırəm, keçə bilmirəm.
Getmək istədiyim yer göz önündə,
gedib o yerlərə çıxma bilmirəm.
Qarşımı atəşkəs, kəsənlər kəsib,
ayağım istəyin yolunu kəsib.
Ölüb neçə kərə girirəm yerə,
əsgərlər səngərdən qazıb çıxarır.

12.07.2000

Torpaq divarlar

*O günləri mənimlə birgə yaşamış
keçmiş zabit dostlarıma.*

Mən,
 çıraq,
 bir də bilindaj,
 nimdaş bir yataq,
boz səhraya zəif işıq salan
balaca pəncərə,
tənhalıqda vahiməli bir gecə.
Arzular, xəyallar içində sən,
sənsiz dünyanın yuxulu varlıqları,
bir də növbəsi dəyişiləsi əsgər.

Eni uzununa bərabər
sanki yarıyacan
yerə basdırılmış
mənimlə sübhədək
keşik çəkən
açılacağı səngər yoluna açılan-
olacağım.

Bir ömür yaşadın
sən də mənimlə.

Qorxulu,
fərəhli,
həsərətli ömür.
Neçə əsgərin
mülki xatirələri,
sevgi məktubları,
gələcək arzuları,
səndə açıb dərdini,
diləyini.
Kürəyi-güllə yağışlı,
içi rütubətdən ağarmış
torpaq divarlar.

Ömrümüz kimi
yanacağı qurtaran çırağında
məktuba ürək-dirək verən
son cümlələr tamamlanar
gecə saat dördün yarısında,
qəfil ölüm ayaqyalın dolaşar
səngərlər arasında
gecə saat dördün yarısında,
qızıl lalə alışar
bir şəhidin yarasında
gecə saat dördün yarısında
və haradasa sevənlərin
ulduzları barışar
gecə saat dördün yarısında.

Postları gəzərəm.
Növbəti axşamda
təzədən başlar
mənimtək darıxan
xatirə məktublar.
Yenə o yataq,
mən, sən, o doğma-
arxeoloqlar tapmış kimi
yarısı yerin altında
torpaq divarlar.
...mənim uzaq xatirələrim,
və üfüqdə doğan səhərim,
ən ağır,
ən doğma günlərim...

2000

Şəhidlər xiyabanı

Şəhidlər xiyabanı...
Qara mərmər başdaşları,
göyərdəcək torpağını göz yaşları.
Ağlamazmı səni görən,
hönkürməzmi dərdin bilən,
nə söyləyər bunu edən
cavabında analara,
torpaqlaşmış ataların
başdaşını ata sanan
oğullara.
Hara baxdım hönkürtülər,
gilə-gilə göz yaşları.
Başdaşını qucaqlayıb
qurumuş barmaqlarıyla
oğul saçı darayan
analar gördüm,
dərdin içindən sovrulmuş.
Aydan arı, sudan duru
sonalar gördüm
dərdin içindən sovrulmuş.

Şəhidlər xiyabanı...
Nələr gördüm,

nələr, nələr-
neçə-neçə, cavan-cavan
ata gördüm,
oğul səsi eşitməmiş,
arzulara yetişməmiş.
Ata gördüm ümidlərdə
inamlarda yaşayası,
ataya oğlun tanıdan
gəlin ana-
əlində xına yarası.

İllər ötüb keçsə də,
için-için ağlayacaq:
ata qucaqı, ata sığalı görməyən,
ürəkdən doyunca gülməyən,
bir gün zülmət gecəsi
ışıqlı səhərə çevriləcək uşaq.
Düşməyə nifrəti, kini,
zəfərə çevriləcək uşaq.

Qəlbimizdə şəhidlər xiyabanı
dalğalanan bayrağımızda şəhid qanı.

09.08.2000.

23.07.1993.

23.08.1993.

Ağdam. 23 iyul 93-cü il.

Füzuli, Cəbrayıl. 23 avqust 93-cü il.

Süqut günü, faciə günü.

Hardan baxıramsa, ordan görünən

23, hər yerdə gözümə girir.

Tərslikdən mənzilimin nömrəsi elə.

Hər gün o qapını açmağa möhtac.

Kandardan içimdə yaşılar başlar,

sən məni torpaq bil, sən məni daş bil,

İlahi, üzümü soyut bu gecə.

Köksümü yandıran yandırır daha.

Özü də dərdi tək bölünən deyil,

böləm dəqiqəyə, saata, günə,

birtəhər yaşayam, yaşayam belə.

Gündə əlli kərə öldürür məni.

23 iyul 93-cü il.

23 avqust 93-cü il.

Bəlkə də çoxları, çoxdan unudub.
Korşalmış yaddaşlar sabaha qalmır,
bizim yaddaşımız sevincə vardı.ş.
Ötəri bayramlar tarixi deyil,
hamıya məcburi əzbərlədələr.
Bu tarix, dərd-qəmlə, kədərlə dolu,
çoxuna bu yüklər ağırdan ağır.
Toylarda oxunan «Qarabağ» mahnısı,
bir də 23..., hər dərddən ağır.
Özümü vüqarla düzüb-qoşuram,
könlümdə dolaşan dərdi görən yox.

Qapımın üstündə yazılan nömrə
hər gün o dərdləri yedirdir mənə.

12.07.2000.

BAKI - AĞDAM - XANKƏNDİ

Sıǵal çəkən baxışlara,
dağ döşündə naxışlara,
qəfil yağan yağışlara,
həsərətəm

gümanlar düşüb düyünə,
günlərim çatmaz gününə,
məhlənin itmiş küyünə,
həsərətəm

mənzilə həsrət qatar
dərdlərimə dərd qatar,
üstündə bir ünvan yatar
o ünvana həsrətəm

15.06.2002

Rəhmətlik Gözəl nənəmi yuxuda gördüm

Bu gecə yuxuma gəlmişdi nənəm-
qızartı yoxuydu yanaqlarında.
Sifəti ağappaq
amma gözləri yenə gömgöy idi.
Qucağlayıb
öpüb bağrıma basdım əvvəlkitək.
Dedi: irayona getmək istəyirəm
Muzayya arvadla.
Bir də yarpaq dolması istəyir ürəyim,
bir də bəmbəyaz pambıq.

Bilmədim pambıq nəydi-
yarasına, ya yaramamı basacaqdı.
Duymuşdumu xəstələndiyimi?
Pambıq əkmirdilər biz tərəflərdə
hər yan üzümlük idi,
üzüm istəmədi-
«üzüm göz yaşdı»-deyərdi, nənəm.

Yarpaq dolması istədi nənəm
yəqin indi tənəklər quruyub orda.
Dirəkdən asılan məftillər
ayrılıq nəğməsi səsləndirir
sükut dalğasında.
Heç rayona gedən deyildi,
Ağdama «irayon» deyirdi, nənəm.
Rəngi də heç vaxt belə ağ olmazdı,
rəngi yaman ağarmışdı.
Rayona şikayətə gedirdi nənəm,
İlk dəfə şikayət edirdi nənəm:
(Nənəmin xəbəri yoxuymuş
Ağdamın işğalından)

Cığırım, yolum itib,
qanadım, qolum itib,
düşməyə sipər olan
nər kimi oğlum itib.

Gülləri dərən hanı,
üstümə gələn hanı,
odum yandırdı məni,
kölğəsin sərən hanı?

Göz yaşı tökənim yox,

köksünü sökənim yox,
uçulmuş başdaşımı
yerinə əkənim yox.

Qovruldu gəzəmmədim,
olanı çözəmmədim,
yağı gəzən torpağın
altında dözəmmədim.

22.09.2004

Qara xəyal

Bir xəyal dolaşır xaraba kəndi,
əyninə geydiyi köhnə libasla,
gəzir həyəət-həyəət, gəzir evbæev,
təzə yuxuların yumurtasını,
köhnə yuxuların cücəsin yeyib
bir xəyal dolaşır xaraba kəndi,
əyninə geydiyi köhnə libasla.

Çayların səs-küylü bulanıq suyu
silib xatirəni aparıb gedir,
əriyib, süzülüb, itib yox olan
illəri aradan qoparıb gedir.
Dolaşır bu kəndi qəribə xəyal
əyninə geydiyi köhnə libasla.
Bu kimin ruhudu, kimin xəyalı
gəzir həyəət-həyəət, gəzir evbæev.

Təzə cığırlardan üzərlik asıb,
köhnə cığırları ot-alaq basıb.
Qəbir daşlarında naxışlar köhnə,
örtüklər, geyimlər, baxışlar köhnə.
Ağrıdan saralan otlar çürüyüb,
bizimçün doğmalar, yadlar çürüyüb.
Quruyan ağacda xatirə ölü,
bu ölü kəndlərdə arzular ölü.
Dolaşır bu kəndi qəribə xəyal,
əyninə geydiyi köhnə libasla,
bu kimin ruhudu, kimin xəyalı,
gəzir həyət-həyət, gəzir evbəev.
Kimsəsiz evlərin eyvanlarından
kədərli, narahat ruhlar boylanır.
İndi kəndimizi düşünəndə mən,
içimdə bir ümid alışıb yanır.

13.05.2005

Tale bizi hara qovur görəsən?

İllər gələr bu illərin dalınca,
Tufan qopar bu yellərin dalınca,
Bir köç baxar bu sellərin dalınca,
Tale bizi hara qovur görəsən?

Çatan çatır, gedən gedir, olan bu,
Ötən ötür, itən itir, qalan bu,
O küçədi, bu məhlədi, dalan bu,
Tale bizi hara qovur görəsən?

Halal çörək təndirində küt gəlir,
Ayrılgın qara dərdi cüt gəlir,
Ağası da, nökəri də lüt gəlir,

Tale bizi hara qovur görəsən?

Gül bitirən, bar yetirən bağça-bağ,
Xəritədə axtarılan Qarabağ,
İnildəyir, sızıldayır o torpaq-
Tale bizi hara qovur görəsən?

Qar da yağır qışında don görünmür,
Düzülürük axırda yön görünmür,
Ha baxırıq üfüqdə son görünmür,
Tale bizi hara qovur görəsən?!

Doqquz qoz ağacı haqqında ballada

*Şəhərə məcburi köçməli olan anam
iki dəfə yaman kövrəldi:
bir dəfə mən bazardan bayramlıq
qoz alıb gətirəndə...*

Qarımış qoz ağacında
qarğalar qoz-qoz oynadır,
süpürülməyən xəzəllərin altında
neçə ilin bayramlıq qozu yatır.
Doqquz qoz ağacı vardı kənddəki həyətimizdə
doqquzu da biri-birindən böyük,
biri-birindən uca,
budaqları haça-haç.

Hələ kənd bağındakıları demirəm.

Gör indi bu neçə ildə
həyatımız nə gündədi,
bağlar nə gündədi.

Nə günə qalmışdıq
qarğa bizə qoz atır,
bizim qoz ağacının
sakka qozu başımızı yarar.

Yiyəsiz qoz ağacının
xiffətdən quruyanı var,
düşmən baltasıyla
yaş-yaş doğrananı var,
oğurlananı var.

Bəlkə hansısa mebelin siyirtməsində gizlənib
uşaqlıq xatirələrim
hər qapı açılında
bir günün xatirələri səpələnir yad otağa,
özgə yatağa.

Bəlkə hansı yollasa gətirilmiş
qonşudakı dolabda gizlənib xatirələrim
onsuz da bir dolabın çığirtısı
diksindirir məni, qardaş.
Doğma rüzgarın sığılını gözləyən
qoz ağacından pəncərənin gözlərində yaş.
...bəlkə döşəməyə döşənib

qozbel olub xatirələrim ...

Mən sənə səlbə atmaq haqqını
itirmiş adamam
yağı əlində qalan qoz ağacı,
anam kimi
ağlama acı-acı ...

06.12.2004

Şəhid məktubları

Şəhid məktubları uçur havada
bu kəndin göyləri məktubla dolu.
Ağaclar məktublu, otlar məktublu,
bu gün bu toylarda məktublar uçur,
bu gün bəy üzündə tər puçur-puçur.
Xəyallar, rüyalar uçur, hey, uçur.
Danışan, dolaşan, uçan məktublar,
hərdən dövrə vurur başının üstə,
hərdən dövrə vurur yaşının üstə.
Bu kəndi məktublar alıb qoynuna-
şəhid məktubları tut dərir indi,

şəhid məktubları dərd sərir indi.
Bir cavan gəlinin rüyalarında
şəhid məktubları gül dərir indi,
məktubun üstünə tül sərir indi.
Dünən də növbədə, bu gün növbədə,
şəhidin növbəsi qurtaran deyil.
Gör neçə aylardı, gör neçə ildi,
şəhid sərhəd boyu növbədə durur,
ruhları Vətəndə dövrələr vurur.
Şəhid məktubları uçur havada
bu kəndin göyləri məktubla dolu.
Nişanlı qızların adı yazılı,
sevdiyi qızların kodu yazılı,
arzu məktubları uçur havada.
Gözləri qapıya, yola dikilən
ananın qoynunda şəhid məktubu,
ananın gözündə toy mağarları,
düzülüb dalbadal, həyətbəhəyət.
Ana ürəyinə damanlar damır,
ana ürəyinə gümanlar damır.
Bulud arxasına çəkilən ay da,
səmada məktublar oxuyur indi,
bu dünya məktublar toxuyur indi-
sevinc məktubları, qəm məktubları.
Göylərin gözləri dolub bu gecə,
parlayan ulduzlar solub bu gecə.
Qaralı-qırmızı lentlər yellənir,

qırmızı yağışlar yağacaq indi,
məktublar gecəni boğacaq indi.
Qara-qırmızıdı bölgə hər gecə,
qara-qırmızıdı ölkə hər gecə.

Şəhid məktubları uçur havada
bu kəndin göyləri məktubla dolu.
Dünənki döyüşün təəssüratları,
sabahkı döyüşün xoş ovqatları,
sevginin, həsrətin vüsəl anları,
arzunun üzündə güllə qanları.

Məktublar güllədi, sözlər güllədi,
bu güllə məktublar, bu söz məktublar,
bir qıza, gəlinə bu göz məktublar,
anaya-ataya bu köz məktublar,
döyür qapıları, döyür evbəev.
Əlləri xınalı gəlinlər açır,
məktubun dalınca neçə qız qaçır.
Bu gecə royalar işıqlar saçır
bu gecə, bu gecə hamı göylərdə.

Şəhid məktubları uçur havada,
bu kəndin göyləri məktubla dolu.

Bu gecə məktubu paylayan külək
neçə qapıları qəfil döyəcək...

21.11.2006

Qaçqın qəbiristanlığı

Qaçqın qəbiristanlığı-
qəbirləri yol üstündə.
Bir şəhid oğul da gəlir,
uzanıbdı qol üstündə.

Bürünübdü qırmızıya
buraların qəbir daşı,
iyirmidən bu yanadı
şəhidlərin orta yaşı.

Bizim elli igidlərin
adı qalib başdaşında,
məmləkətimin tarixi
yazılıbdı daş başında.

Bir gün bir qərib yolçu
burda ayaq saxlayacaq.
Uzaqda at kişnəyəcək,
ağ buludlar ağlayacaq.

28.11.2006

Yadigar açar

Famil Mehdiyə ithaf

İzi itmiş xəyal evin,
möhkəm-möhkəm bağladığın darvazanın
pəşli, sınıq qıfılınımi axtaracaqsan
təzə kolluqda
əzizlənən yalqız açar?...

Dərdin dərdimdən betər,
burda xatirələr itər.
Yurdumu, yuvamı axtarıram,
doğma havamı axtarıram,
məhləni, evimi axtarıram,
tapa bilmirəm.
Sən, tək sınıq qıfılı hardan tapacaqsan,
mənim kimi naçar,
yalqız açar.

Gəl birlikdə
dərdlərin qıfılı axtaraq-
pas yedi bizi...

11.09.2002.

Qaçqın uşağı

Qismətinə
acı tale yazısı yazılan-
Qaçqın uşağı.

Küçəsi-səhranın çıxış xətti,
məhləsi-yardım məntəqəsinin yanı,
evi sonuncu çadır,

yatağı çadırın küncü-
Qaçqın uşağı.

Yaş kağızı möhürlərlə dolu,
adı-BMT-nin, Qırmızı Xaçın siyahısında,
yardımla böyüyən,
şəkli-
əcnəbi nümayəndəliklərin
məzlumlar albomunda-
Qaçqın uşağı.

Müəllimi didərgin,
məktəbi çadırdan,
təqdimatı-
adından, soy adından qabaq-
Qaçqın uşağı.

Ürkək baxışlı,
əlləri, gözləri təmənnə həsrətli,
ünvanını ötkəm söyləmək istəkli,
itkilərimizin «günahkarı»,
dünyanın artıq adamı-
Qaçqın uşağı.

Nə doğulduğu yerin dəqiq ünvanı,

nə günü, ayı,
nə nəsli-nəcabəti, məkanı,
çadırda doğulan-
Qaçqın uşağı.

Baxışı baxışlardan,
geyimi geyimlərdən fərqli,
gözü özündən böyük,
dərdi çiyində ağır yük,
taleyi müəmmalı bir cocuq,
ürəyi oyuq-oyuq-
Qaçqın uşağı.

2000

Heç kimə uyuşmayan uşaq

Heç kimə uyuşmayan bir uşaq.
Nə həyətdəkilərlə oynaya bilir,
nə evdəki qonaq uşaqlarla.
Gah ora, gah bura can atır,
nə qaynayır, qarışır,

dartınır, darıxır, darıxır.
Özü burda, xəyalı uzaqlarda,
bəzən baxışlardan tez böyüyür uşaqlar da.
Həm dəliqanlı, həm sakit.
Böyük həyəətə sığışmayan
hərdən balaca otağın
dar küncünə sığışır.
İçi narahat uşağın
üzündə donuq bir kədər-
nə kənd uşağıdı, nə şəhər.
Təəccüb dolu baxışlarla
bu uşaq kimlərdəndi?-soruşanda,
atası köks ötürüb:
«Bizimkidi», deyir-
«Müvəqqəti» Bakıda doğulub.
Bu uşağın içində öz uşaqlığı boğulub.

2000

yarahı azadlıq

bu torpağa diz çöküb
“səni sevirəm Vətən “
pıçıldadım mən
nəfəsim nəfəsində

köksüm köksündə
qalxdım
dizimdə qan
barmaqlarımda tikan
dodaqlarımda tutya
içimdə bir az rahatlıq
və üç rəngli bayrağında
yaralı azadlıq...

15.02.2004

Şəhid gül

Keşiyində durmaqçün,
gül bitəsi torpağa
neçə şırım açmışam -

səngərim, blindajım,
postum, qərargahım,
gah sevincim, gah ahım
sinən sinəm kimidi...
Nə zamandı bu yurdda
sevinc də qəm kimidi,
sinəmizin altında
korun-korun yanan göz
nəm kimidi.
Torpağı sovrulmuş,
izi itmiş, qovrulmuş
şəhid gülün əvəzinə
məni bağışla, Vətən...

2003

Qaranlıqda

Qaranlıqda
yuxu kimi

üzündə gəzən barmaqlarım,
duygularım
və nələr...
gecəmin sevgi oğrusunun
fotorobotunu canlandırır
önümdə...

Qaranlıq gecə,
addım səsləri,
uzaqlaşan qara kölgə
içində nəşə aparır.

Ağdamın Boyəhmədli kəndində
gördüyüm yuxu
məni məndən qoparır,
yurd uğrunda son döyüşə aparır.

22.10.2002.

Çin qızıl gülü və Xarı bülbül

Dibçəkdə can verən gül
soldu həyat yarpaqların
qönçən bətnində qaldı
budağın əydi başını
başdaşı kimi
yaşayıb öldüyün dibçəkdə...

Bu gün mənim
Qarabağ xatirələrim
sovulub dağlardan əsən küləkdə.
Bu gün qan ağlayır könül,
bu gün bir Xarı bülbül
şəhid oldu
sinəmdə çarpan odlu ürəkdə...

2002.

Fasiə

Dərd məni qatıb qabağına
küçə yuxarı .
Qoymur dönüb sifətinə baxım,
sözümü deyim.
Döşəyir qabırğama
ağrılarını.
Əyilib kürəyim
köhnə balkonların
əyri dirəkləritək.
Beli bükülü
gedirik küçə yuxarı.
Təpiklədiyim
döşəmə daşlara
sataşır gözüm.
Bu küçə dərd yuvasıymış,
məni qovan dərdlər
qol-boyun
qucaqlaşıb öpüşür
bu sürtük daşlarla.
Pozulub dünyanın qanunları-
daha eyni yüklər
dəf etmir bir-birini.
Günün günorta çağı
küçənin ortasında
müdhiş bir mənzərə...
İçimdə faciədi-
bağlayın pərdələri...

26.09.02.

20 yanvar 1990-cı il

Bu gecə
azadlıq sevgisinin göz yaşları axırdı
nifrət baxışların üstünə.

Şəhərin küçələrinə
səpələnmiş
şəhidlik adlı
Ö L Ü M
azadlıq sədaları altında
Xiyabana sarı yüyürdü
çiyinlərdə.

Tökülən qanlar,
düzülən qərənfillər
AZADLIQ yazırdı
Bakının küçələrinə...

Mən Vətən coğrafiyası

Alnının qırıqları
sərhəd xətlərini
üzün içindəki itkiləri
göstərmirsə əgər
bu ömür beləcə qalacaq qardaş
bir gözündə qara yuxu
bir gözündə yaş

sevincin elindən
istəyin içindən
vuruşmaq əlindən
gəlmirsə əgər
sənə qəbir olacaq bir gün
öz əlinlə qazdığın səngər

ürəyimiz Vətən torpağı kimi
cadar cadar
qaysaq qaysaq
kəfənimiz olacaq bizim
başımız üstündə dalğalanan
üçrəngli bayraq

mən Vətən coğrafiyası
alnımda məmləkətin xəritəsi
qəlbimdə şəhid qardaşlarımızın

xatirəsi
bir gözündə qara yuxu
bir gözündə yaş
qolların qoluma qovuşarsa
yerişin yerişimə yovuşarsa
qəlbin qəlbimdəkini soruşarsa
bu dünya belə qalmaq qardaş

2000

Dərdi qarışıq düşün şair

(kiçik ixtisarla)

Əzizim Rəfail!

Asif Mərzili sənin haqqında danışanda ilk sözü Qarabağ oldu. Bu təsadüfi deyildi. Əslində sənin şeirlərindən nümunələri ara-sıra oxumuşdum. Səni müəyyən dərəcədə tanıyırdım. Şeirlərindən hiss edirdim ki, həmdərdik. Qarabağdan danışandan, yazandan çox Vətən uğrunda yananlardansan. Yanğını poeziya dili ilə ifadə edənlərdənsən.

Rəfail! Bu fikri təsadüfə olaraq ön plana çəkmirəm. Bu gün Vətən, Qarabağ haqqında danışanları bir-birindən fərqləndirmək üçün çox da çətinlik çəkmək, ölçüb-biçmək lazım deyil. Adam var ki, televiziya ekranında, müxtəlif kürsülərdə Qarabağ deyən kimi hiss edirsən ki, boğazdan yuxarı danışır. Ucuz yolla xal qazanır. Kreslosunu möhkəm etmək istəyir. Belələrinin bir çoxu heç xəritədə də Qarabağı göstərə bilməz. Burnuna barıt iyi də dəyməyib.

Elələri də var ki, için-için yanır. Məşhur mahnıda deyildiyi kimi, **dərdini suya deyir, alışır su da yanır**. Dərdinə şərik tapmayanda daha çox alışıb

yanır. Bu dərdi gah misraya çevirir, gah tabloya, gah fəryad notunda köklənən nəğməyə, mahnıya.

Əzizim, duyuram ki, sən də sonunsulardan-san. Dərdini poeziyaya çevirənlərdənsən. Ona görə də mənə xüsusi ilə yaxınsan, döğmasan. Ürək yangını, Qarabağ harayını yalnız duymuram, eşitmirəm. Həm də bu yangıyla yaşayıram, qovruluram. Əfsus ki, şerində dediyin kimi, laqeydlərin çoxluğu özü də bir faciədir. Dərdi duymaq üçün gərək onun içində olasan. Səndən mənəvi və fiziki cəhətdən uzaq olanlar bunu duya bilməzlər. **Dahi Füzuli yaxşı deyib:**

**Gözü yaşlıların halın
Nə bilsin mərdünü-ğafil,
Bu pünhan nüqtəni
Bir vaqifi-əsrar
olandan sor.**

Bəli, dərđini səninlə eyni dərđi çəkən bilər. Aşağıdakı misraların da sanki eyni dərəcədə bizlərə ünvanlanıb:

**Qarışıq bir dərđin qarışıq odu,
Qarışa-qarışı qarışıq düşüb.
Dərdini dərdimdən ayıra bilməm,
Dərdimiz nə yaman çarpaşiq düşüb.**

Qardaşım Rəfail! Döğru deyiblər ki, Vətən dər-di heç bir dərdə bənzəməz. İnsan yuxusu ərşə çəkilir. Sübhədək yerinə qor dolur. Sənin dediyin belə halda gecənin də gücü çatmır ki, sənə qulaq assın. Bir də yuxulu gecəylə nə danışasan?!

Rəfail, bəzən düşünürəm ki, xalqımız Qarabağ faciəsi kimi bir faciə görməyib. Öz Vətəninə, yurdunda qaçqına çevrilmək. İki addımlığında gül-çiçəkli, bağ-bağatlı, buz bulaqlı imarətin viran qala. Elini-yurdu azad etməyə qoymayalar. Çadır şəhərciklərində, susuz, işıqsız, qazsız yataq-xanalarda min dərdə düşər olasan. Döyülüb, söyüləsən. Təhqir olunub alçaldılasan, qırılıb batasan.

Allahın qəbir yerlərini də sənə satarlar, yenə kiməsə inanıb mədhiyyələr oxuyasan.

Uşaqların, körpələrin dər-dini də şeirə çevirməyin təbiidir. Çünki onlar uşaq həyatı yaşamırlar.

**Müəllimi didərgin,
məktəbi çadırdan.**

**...Yaş kağızı möhürlərlə dolu,
adı BMT-nin, Qırmızı Xaçın siyahısında.
Yardımla böyüyən,**

**şəkli-əcənbi nümayəndəliklərin
məzlumlar albomunda-
Qaçqın uşağı.**

* * *

Digər şeirlərində bu talesiz uşaqlar haqqında daha böyük yanğı ilə söhbət açırsan:

**Heç kimə uyuşmayan bir uşaq
...nə kənd uşağıdı, nə şəhər.**

Bu uşaq dalanlara, döngələrə tamarzı. Nə oynamağa yeri, nə yaşamağa yurdu. Nə insanlara uyuşa bilir. Nə bağı var meyvə dərə, nə ağac var kölgəsində otura. Nə oyun yeri var, nə oyuncağı. Onların körpə qardaş-bacıları bunları duymur. Onlar vaqonun altında asılan beşikdə böyüyür:

**Vaqonun altından asılan beşik,
İçində körpələr böyuyur indi.
Qaçqın həsrətindən, qaçqın qəmindən
Bixəbər körpələr uyuyur indi.**

Bu körpə bəlkə də özünü dünyanın xoşbəxti sayır. Bəlkə elə bilir ki, dünya vaqonlardan ibarətdir. Dünyanın nə bağ-bağçası var, nə oyunu, nə oyuncağı. Yalnız uşaqlar uşaqlığını deyil,

böyüklər də böyüklüyünü, süfrələr bərəkətini itib. Buna görə də Vətən insanların sərhədidir.

**Mən sənin sərhəddinəm,
səngər belimdən keçir.
Qurduğum sədd mən özüm,
güllə özümdən keçir.
Tikanlı məftillərin
gəlib gözümdən keçir.
Hər zaman azadlığın
qandan, ölümdən keçir.**

Döğru deyirsən ki, Qarabağın faciəsi, Vətənin, dünyanın faciəsidir. Deməli, Qarabağın azadlığı sabah neçə-neçə Qarabağın azadlığı deməkdir. Odur ki, falçıya müraciətin yerinə düşür.

**Vətəmindən hər didərgin düşənin,
bu torpağı ovuc-ovuc qoxlayaraq
itiyini gəzənin,
halına bax, halına.
Bu dünyanın falına bax, falına.**

Sən bir Qarabağ şairi kimi bu faciənin aradan qaldırılmasının yollarını axtarırsan. Əsas yol isə silaha sarılmaqdır.

**... Arzuları, xəyalları
sən nifrətə, kinə çevir,
sən silaha sarıl, qardaş.**

Misraların həqiqəti əks etdirdiyi üçün qiymətlidir. Zəbt olunan torpaqlarımız ancaq silah gücü ilə qaytarıla bilər. Buna bizim zorumuz çatar. Ancaq bu yolla qaytarılan torpağın üstündə vüqarla gözə bilərik.

Əzizim Rəfail, bu gün şerimizin hər bir misrası, nəğməmizin hər nəqəratı bu motivlər üzərində köklənməlidir. Nə qədər ki, Ağdamın, Şuşanın, Füzulinin, Cəbrayılın yolları üzümüzbə bağlıdır. Kəlbəcər, Laçın dağlarına, yaylaqlarına həsrət qalmış, Qubadlıya, Zəngilana gedə bilmirik, bu ölkənin hər bir söz adamı haray qoparmalı, hər bir vətəndaş ürəyində Vətən əşqi ilə alovlanmalıdır. İnşallah, bu istəyi biz özümüz bütün qeyrətli, vətənpərvər oğullarla birlikdə yerinə yetirəcəyik. Qanımızla, canımızla yerinə yetirəcəyik.

Hörmətlə Fəmil Mehdi

«Təzadlar» qəzeti, 18-25 iyun 2002-ci il.

Rəfail Tağızadənin «Qarabağnamə»si

Qarabağ... Əsrlər boyu bu söz dilimizin əzbəri olub. Biz ona təkcə ərazi kimi baxmamışıq, canlı təbiət əfsanəsi, Allahın Yer üzünə bəxş etdiyi cənnət kimi, söz və musiqi beşiyi kimi baxmışıq.

**«Küllü-Qarabağın abi həyatı,
Nərmi nazik bayatıdır, bayatı»**

Dünyaya dahilər, böyük söz ustadları, səsiylə fələklərə meydan oxuyan xanəndələr bəxş edən Qarabağ bizim mənəvi dünyamızın əzəli-ədəbi hakimi olub.

Amma əsrlər boyu Qarabağ torpağı həmişə cəng meydanı olub. Azərbaycanın ayrılmaz parçası olan Qarabağ üstündə savaqlar gedib, qanlar tökülüb, onu Azərbaycandan ayırmaq üçün işğalçı

ordular torpağımıza soxulub, amma hər dəfə bu-runları ovula-ovula geri qayıdıblar.

Çox təəssüf ki, XX əsrin sonu Qarabağ üçün əsl faciəyə çevrildi. Adını bu yazıya gətirməyi la-yiq bilmədiyim xain qonşular xarici havadarları-nın böyük dəstəyi ilə Qarabağı işğal etdilər. İndi ərazimizin iyirmi faizi düşmən tapdağındadır.

Çox keçməz, yenə əzəli-əbədi torpaqlarımıza qayıdacağıq. Bu illər ərzində mənəvi Qarabağımız həmişə bizimlə yaşayıb. Əgər bu gün mənəvi Qa-rabağımız içimizdə yaşayırsa, gec-tez böyük Qa-rabağ bizim olacaq. Fransız yazarı Apolliner dey-ir ki, ruhən işğal olunmaq silah gücünə işğal olunmaqdan daha betərdir. Ona görə də şeirləri-mizin, söz sənətimizin başlıca vəzifəsi ruhumuzu ayağa qaldırmaq, onu sönməyə qoymamaqdır.

Mən istedadlı şair Rəfail Tağızadənin son il-lərdəki yaradıcılığını məhz türk ruhuna xitab kimi qiymətləndirirəm.

Doğrusunu deyim ki, Qarabağ hələ ədəbiyya-tımızın baş mövzusunə-aparıcı mövzusunə çev-rilməyib. Bəzi gözəl əsərlər yaranıb və yaranma-qdadır-bunu danmaq olmaz. Amma bu böyük itkinin və Qarabağsızlığın yanğısı hələ ədəbiyya-tımızın, söz sahiblərinin ürəyinin yanğısına çev-rilməyib. Elə bilirəm, Rəfail Tağızadənin bir ki-

tablıq «Qarabağnamə»si bu yolda uğurlu addımlardan biridir.

Rəfail Tağızadənin heç bir əsərinin adı «Qarabağnamə» deyil, ancaq onun şeir və poemalarını mən belə adlandırdım. Ədəbiyyat tarixində yeddi «Qarabağnamə»dən söz gedir. Həmin «Qarabağnamə»lərdə Qarabağın keçdiyi tarixi yol işıqlandırılır, müəlliflər mənbə və məxəzlərdən əldə etdikləri faktlar əsasında, həm də müşahidələrinə görə tarixi Qarabağın salnaməsini yaradıblar. Rəfail Tağızadə isə bu günki Qarabağın bədii salnaməsini yazıb.

İlk dəfədir ki, Qarabağ bütün dərdləri, ağırları və maddi-mənəvi durumu ilə poeziyada bədii tədqiq obyektinə çevrilir.

**Qarabağ-
harda olsam
məni ana kimi qoynuna çəkən**

Torpaq.

**...Qayaları, daşları yarıb
damcılayan, süzülən, çıxan
isti,**

soyuq,

turş,

Su.

Gecələri darıxmağa qoymayan

ulduzlu, əsrarəngiz

Səma.

...Layla bilib yatıran,

istədiyi an ağladan,

döyüşə səsləyən,

ardınca çəkib aparan

Səs.

Məni kökümə, ulusuma, keçmişimə,

Tanrımə bağlayan

Q A R A B A Ğ!

Rəfailin istər nikbin, istər qəmli, minor və major ruhlu bütün şeirlərində Qarabağ belə böyük bir məhəbbətin obyektidir. Bəlkə Anadan da, Atadan da, dünyadakı bütün müqəddəs varlıqlardan da öncə.

Lirik qəhrəman-şair-Rəfail Tağızadə üçün Qarabağ əcdaddır, kökdür, ana Vətəndir. Ancaq bu günki Qarabağ balasından, övladından ayrılan Anaya bənzəyir və Rəfail bu həsrəti poetik yangıya çevirir. Ona görə poetik yangı deyirəm ki, bu gün Qarabağdan söz açan şeirlərin çoxunda məhz bu yangı görünür. İstəməzdim ki, dərddli Qarabağ dərdsiz ürəklərin sönük işartısı qarışsın.

«Nərmə nazik bayatı» kimi vəsf edilən Qarabağ Rəfailin bayatılarında böyük və ülvi kədərini ifadəsinə çevrilir. «Dünya cənnətə dönsə, yaddan çıxmaz Qarabağ»- Rəfailin bayatıları bu ana bay-

atıdan güc alır. Daha doğrusu, onun bayatıları bu janrın strukturuna yox, məzmununa, mahiyyətinə daha çox aiddi. Çünki bayatıda əzəldən zərif kədər, incə qəm ifadə olunub. Bayatı həsrət deməkdi, dörd misrada sığışdırılan Böyük kədər deməkdi və bayatı ruhu təkcə bayatıların özündə yox, şeirin digər formalarında da zahirə çıxıa bilər.

**Bağında bağlıq varmı,
dağında dağlıq varmı,
köynəkdə ağıllıq varmı? -
Qarabağ.**

* * *

**Qarabağ,
meyvələr sovlub gedir,
qaya kimi igidlərin
dözəmmir, ovulub gedir.**

* * *

**Qaralır sönmüş ocağın,
üşüyür yalqız qucağın,
uçar qanadsız uçağın,
içində tonqal çatıla.**

Rəfailin «Qarabağnamə»sində ağaclar da, quşlar da, yuvalar da, ot da, gül də, çiçək də Qarabağdan danışır, hər şey Qarabağlaşır. Vaqonun

altından asılan beşikdə Qarabağ qaçqınlarının körpələri uyuyur, bixəbər körpələr hardan bilsinlər ki, dünyanın parkı var, bağı var. Böyüycəklər bu uşaqlar, amma hələ ki, Qarabağı yuxularında görə bilirlər. Yuxu dedik;

**Bu gecə yuxuma gəlmişdi nənəm.
Qızartı yoxuydu yanaqlarında.
Sifəti ağappaq
amma gözləri yenə gömgöy idi.
Qucaqlayıb
öpüb bağıma basdım əvvəlkitək.
...Yarpaq dolması istədi nənəm
yəqin indi tənəklər quruyub orda.
Dirəkdən asılan məfillər
ayrılıq nəğməsi səsələndirir
sükut dalğasında.**

Rəfailin şeirlərində Vətəndən Vətənə həsrətli bir boylanış var. Vətən sanki sərhəd kəndlərində bitir, bu kəndlərdə «qorxudan inəyin, qoyunun, quşun ürək dolusu» səsi gəlmir, qoz da «gecələr qabıqdan düşmür ki, səsi eşidilər, atəşə tutular», kənd sanki canlı muzeyə dönüb.

Rəfail Tağızadənin «Çadır şəhərciyi» poeması bu mövzuda son illərdə yazılan ən ağırlı əsərlərdəndir. Mən deyərdim, bu poemanın qəhrəmanı

yoxdu. Çünki çadır şəhərçiyi göz yaşlarından hörülüb, «bu yerdə kəkotu, qantəpər olmur», «bu yerin çiskini, dumanı yoxdu», «bulaq yox, gözündən sular damcılar».

**Palçıqlı çadır şəhərçiyi-
nə şəhər kimi şəhərliyin,
nə kənd kimi kəndliyin var.
Biz getsək, neylərsən
bu boş səhrada?**

Beləcə kədərlə başlayan poema kədərli misralarla da başa çatır.

Rəfail həssas şairdir və onun həssaslığını böyük ürək ağrısı və qəzəblə yazdığı «Qaçqın uşağı» şerində də hiss etdim:

**Müəllimi didərgin,
məktəbi çadırdan,
təqdimatı-
adından, soy adından qabaq-
Qaçqın uşağı.**

**Nə doğulduğu yerin dəqiq ünvanı,
nə günü, ayı,**

**nə nəsli-nəcabəti, məkanı,
çadırda doğulan-
Qaçqın uşağı.**

**Baxışı baxışlardan,
geyimi geyimlərdən fərqli,
gözü özündən böyük,
dərdi çiyində ağır yük,
taleyi müəmmalı bir cocuq,
ürəyi oyuq-oyuq -
Qaçqın uşağı.**

Bu şeirdə Rəfail şairdən sox publisist kimi çıxış edir, amma şeirin aşladığı dərd o qədər bizi sarsıdır. Yəni bu şeirdə poeziya publisistikanı ram edib.

Rəfail Tağızadənin Rəsul Rza mükafatına layiq görülmüş «Qarabağ qazisi haqqında ballada» poeması isə iki yöndən diqqəti xüsusi ilə cəlb edir. Bu poema mənə böyük şair Əli Kərimin psixologizm ilə aşılınmış, assosiativ üslubda yazılmış «Heykəl və heykəlin qardaşı» poemasını xatırlatdı. Böyük Vətən müharibəsinin qəhrəmanı Cəmil Əhmədova həsr olunmuş həmin poemada Əli Kərim poetik təhkiyə vasitəsilə həm Cəmil, həm onun anası, həm qardaşı, həm də ümu-

miyyətlə, müharibə haqqında dolğun təəssürat yaradırdı. Rəfailin poemasında da biz Qarabağ müharibəsi, onun doğurduğu acılıqlar, bu müharibədə ayağını itirmiş bir döyüşçü və onun keçirdiyi mənəvi əzablarla qarşılaşırıq.

**Mənim qazi qardaşım
həyətdə oturub
ud çalırmiş kimi
kötük güdüllərini ovuşdurur:
sağ barmağım qaşınır,
sol ayağımın altı aşınır,
ayağım atlanmır
yox dizimə duz yığılıb deyəsən...
Qucağına götürə bilmədiyi
o bircə gül körpəsinə baxır...**

Sonra biz onu dəhşətli xatirələr içində görürük. Bu xatirələr insanın-fərdin-Qarabağ qazisinin keçdiyi döyüş yolundan onun protez ayaqlarına qədər yol keçir.

Əlbəttə, bu kədərli şeirlər, poemalar içində gələcəyə inam ifadə edən nikbin notlar da var. Arzu edərdim ki, bu notlar çox olsun. Və mən Rəfailin «Qarabağnamə»si haqqında qeydlərimi onun bu şeiri ilə bitirmək istəyirəm:

**bu torpağa diz köçüb
«səni sevirəm Vətən »
pıçıldadım mən
qalxdım
dizimdə qan
barmaqlarımda tikan
dodaqlarımda tutya
içimdə bir az rahatlıq
və üç rəngli bayrağında
yarah azadlıq...**

Vaqif Yusifli

... Rəfail Tağızadə itirilmiş Qarabağın, boş qalan yurdların ağrısını obrazlı şəkildə əks etdirən yeganə şair kimi gözümün önünə gəldi. Onun yaradıcılığında Qarabağın bu günki halı məharətli şəkildə ifadəsini tapıb. Rəfail Qarabağ dərdinə ədəbi pasport verdi. Bu istər-istəməz insan ruhunu tərpədir.

...Rəfailin şeirləri sakitdir, qəmlidir, hayküysüzdür, mənalıdır, obrazlıdır, lakonik və yadda qalandır.

Vaqif Bəhmənli

«Üç nöqtə» qəzeti, 04 fevral 2004-cü il.

«Sımq güzgü» kitabı, səh. 592-597

Güllələ məni, oğlum

Döğmə dalanlara, döngələrə tamarzı
xatirə çəliklə
yar başımı, baba.
Qınama kədərli baxışlarla.
Qarğı məni, nənə,
qarğı qara qarğışlarla,
güllələ məni, oğul bala,
güllələ oyuncaq tapançanla.
Bağışlaya bilməzsiz məni dualara
nə sizi, nə torpağı qoruya bildim.
Siz bağışlasaz da
bağışlamaz məni Vətən.
Yaşamağa yurdun,
oynamağa yerin yox, oğlum,
güllələ məni, güllələ,
qoyma, bu günahla qiyamətə qalım...

19.01.2002

Qarabağ uğrunda şəhid olmuş Sənan Rüstəmovun xatirəsinə

Bu nə səydi asılan tar simində,
gah acıdı, gah şirindi qəmin də,
sünbüllərin saralmadı zəmində,
bu yolların gözü qaldı gümanda,
bizim dağlar görünmədi dumanda.

İllər keçdi elə qaldın o yaşda,
boy atmadı qəbrin bircə qarış da,
nələr yoxdu mənə baxan baxışda,
sən yaşdadı indi burda zaman da,
bizim dağlar görünmədi dumanda.

Kəsilib yol, gələn yoxdu üstünə,
gözmü dözər alışmayan tüstünə,
kimlər baxır o yiyəsiz büstünə,
göy üzünü bulud aldı bir anda,
bizim dağlar görünmədi dumanda.

Son baharda bitən lalə yanında,
qanın axır o lalənin qanında,
güllə yeri xal kimidi canında,
xarı bülbüllər də boğuldu qanda,

bizim dağlar görünmədi dumanda.
Sən bunlara dözməz idin, bir oyan,
udulmayan döyüş qalıb, dur, dayan,
yurd yerində bir də alış, bir də yan,
indi susub tar da, saz da, kaman da,
bizim dağlar görünmədi dumanda.

20.08.2004

Qalır...

Üzündə üzü qalmayan,
gözündə gözü qalmayan,
söhbətdə sözü qalmayan,
bu yurd içindən alışıır.

Yoxluğuna dözdü deyən,
sönmüş kösöv-közdü deyən,
dediklərim, -sözdü deyən,
yatanlar durub danışır.

Tutan gəlib tutdum deyir,
uduzan unuttum deyir,
həsrəti qurutdum deyir,
görən bu nəylə barışıır.

* * *

Baxıb sən belə ağlama,
ağlama anam, ağlama,
gəl sinənə od bağlama,
tətikdə qalanlar qalır.

Göy üzündə olan bilər,

dərddən doğulan bilər,
o yurddan qovulan bilər,
bizlərə, olanlar qalır.
Lap sonda danışan gəlir,
son kərə alışan gəlir,
sevincə qarışan gəlir,
Şuşanı alanlar qalır.

Ağ atımı çapasıyam,
itənləri tapasıyam,
hələ çox şey yapasıyam,
bil, hələ oğlanlar qalır.

Darıxma gələcəm, ana,
dil açıb dinəcəm, ana,
səninlə güləcəm, ana-
kükrəyib dolanlar qalır.

Sözünə hörülən mənəm,
gözünə görünən mənəm,
üzündən öpülən mənəm,
zəfəri çalanlar qalır.

23.03.07

Tərk edilmiş kənddə düşüncələr

Oturmuşam
bu tənha qazma otağımda.
Nə sizdən xəbərim var,
nə dünyanın olaylarından.
Nə gəlib çağıran var,
nə bir soruşub, danışdıran.
Öz-özümlə söhbət eləməkdən
içimdəki məni də bezdirmişəm.
Daha kiminlə danışım.
Yanmış, sahibsiz kənddə
rəngi, ruhu solmuş divarlar,
boş qalmış otaqlar məndən betər.
Dəhşətmiş,
ömrünün sonunu yaşayan,
güclə söykənib qalan
əşyaların sənə zillənən
son baxışları.
Arzuladığım tənhalıq, sakitlik,
qəribəlikləri ilə qorxudur məni.
Hamıdan tədris olunmuş
azadlıqda tənhalıq.

Qorxuram dilim tutula
danışa bilməyəm,
dirəkdən asılmış
qapaqsız saatın
səsinə öyrəşmiş qulağım
başqa səsi qəbul etməyə, tanımaya.
Adamlar içində yadam,
uyuşmuram kimsəyə.
Afrikanın ucqar sakinləri kimi.
Hələ ki, sizdən bir az aralı
o tənha otaqdan gəlirəm.
İllərlə gündə neçə yol
öz-özünə hesabat verib,
xəyalları ilə yaşamış
başqa otaqlardan gələnlər
gör, nə gündədi indi.

2001

İtirdim hamısını

Yol boyu
hər dəfə məni salamlayan:
ağaclar, yol dirəkləri,
yolu qoynuna almış dağ,
sanki göydən yerə enmiş təpələr,
sübh tezdən kəndə çatmamış
Səkinə xalanın təndir çörəyinin iyi,
məni hamıdan qabaq qarşılayan
nənəm üçün darıxmışam...

Hamısını itirdim.
Daha yolumda ağac bitmir,
daha yolum ağaqlıqla getmir,
daha qatar da məni ata yurda aparmır.
Nənəm də yox qarşılaya.
Hardan tapdı məni boz səhrələr.
Yuxudan baxıram kəndimizə.
Rejissoru da, operatoru da,
tamaşaçısı da özüm.
Heyf ki, lentlər geri fırlanır.
İtirdim hamısını,
əlçatmaz, ünyetməz
uşaqlığım kimi.

Aramızdan zaman,
bir də xətt keçir.
Zamana gücüm çatmır,
xətti isə bir gün qıracağam.

17.10.2001

döyüşdə kantuziya almış əsgər

döyüşdə kantuziya almış əsgər
hər gecə yuxusuna
girəcək nəmli səngər

əynində alt paltarı
çiyində anasının jaketi
sübh tezdən çıxıb gedib evdən
döyüşdə kantuziya almış əsgər

«ay qardaş» deyib
döşənib yollara çöllərə
onu buralarda axtarmayın
axtarış da verməyin
o bilir hara getməyin yerini
ağlı başına gəlib gedib Qarabağa

soyuqdan üşüyən əsir torpağın
üstünə sərəcək
anasının qara jaketini
və deyəcək: « ana Vətən
bu da gözlədiyim mən ...»

mina partlayışlarından
dixsinir qara torpaq
son döyüşə səsləyir onu
yaralı bayraq

11.12.2004

Falçı, burax əlimi

Yol üstündə bu açdığın fal nədi,
falçı, sənın falın mənə neylədi?
Nə ad verdin, hər duruşda halıma,
nə fikirli sən baxırsan falıma?
Gücün çatır bax dünyanın falına.
Nə yapışıb əl çəkmirsən əlimdən?
«Yana-yana» gəl söyləmə dərdimi,
mənım dərdim dərdimi?
Mənım dərdim dərdisə,
söylə görüm,
dünyadakı dərd nədi?
Vətənindən hər didərgin düşünin,
bu torpağı ovuc-ovuc qoxlayaraq
itiyini gəzənin,
halına bax, halına.
Bu dünyanın falına bax, falına...

2000

Çarəsizlik

Nəfəsim də quruyub
bu ağac bədənimdə,
elə hey itiririk
insafsız bəd əlində.

Özgəyə çatan güclə
özümüzü döyürük,
yığılıb dəstə-dəstə
boş papağı öyürük.

Zamanın gərdişindən
xəlbir-xəlbir ələndik,
önlərə min rəhmət
bizsə burda dirəndik.

Sümüyüm də əriyir
olanlarım göylərdə,
ruhum tufan qoparır

ağlaşırılar köylər də.

14.02.2004

günlərim səpələnir gözümdən

göy üzü
hamilə buludlar
ağlamsınan zülmət gecə
fikirli dəniz
dünyanın qara xəbərləri
bir də mən varam
yer qara
göy qara
bu gün doğma köy qara
ağlaşma
qarğış
çağırış səsləri gəlir
dağların o üzündən
günlərim səpələnir gözümdən
qapqara qaralmışam
dərdlər arasında
çəkilən sədlər sırasında

dan yeri
sübh çağı
yaddaşımı silkələyir
çoxdan eşidilməyən azan səsi
ozan səsi

qaranlıqdan sağ çıxsam
qarşıla məni qardaş
dağların o başında
dünənki yaşında

05.10.2005.

Qala

Bağlar ağac qəbristanlığı
kəndim keçən əsrin
sökük yurd yeri
hasarlar uçuq qala divarları.

Uçuq qala divarları arasında
yiyəsiz məhlə
başında köhnə havalar
boşluqda dolaşan külək
tanış qapı cırıltıları
və qəfildən sancan ürək.

İçimdə qurulan çadır
içində qaçqın uşaqlar
sancılan baxış qəlpələri
ürəyim dəşik-dəşik

bura sərhəd divarları.

Bu yurd viran  qaladı
soruşma nədi adı-
mən bu k c n içindəyəm
mən qalanın içindəyəm.

01.01.2003.

Qızılıg l

Boş məhəllənin
sovulmuş həyətində
a an qızılıg l
 trin hopubmu
uçuq evlərin sökük divarlarına,
qurumuş ağaclara,
izi itmiş yollara?

De, rəngin yenə qırmızımı?
Kimsəsiz həyətdə a an, qızılıg l,
bu yaz g n  mənim kimi
huşu başından uçan, qızılıg l.

30.04.2003

davahı yuxular

mən qatil yuxusunamı girmişəm
ya qatilmı yuxuma girir
gecəm qan rəngində
yuxum qan içində
hər gecə qan tökülür yatağıma yuxularımdan
bu nə savaşıdı rüyalar arasında
yuxular sırasında
hər gecə bitməyən müharibə gedir yuxularımda
hər gecə müharibədi rüyalarımnda
hər gecə qan tutmuş gözlərimdən
qan tökülür yatağıma
ağappaq yuxum qan içində
qan sızır qəlbimin yarasından
qanlı əllərim boğur məni yuxularımda

özüm-özümü boğmamış
atın məni cəbhə bölgəsinə
bu qanlı əllərimlə boğum düşməni...

Həsəd

Paxıllığım tutur quşlara, -
göydə qanad çalırlar.
Yuvalarına dönmək üçün
nə tikanlı məftil tanıyırlar,
nə buraxılış vərəqəsi.
Təkcə səngər görəndə
yüksəkdən uçurlar...

2000

Məmləkətim

Yalançı sərhədlər
qoymur uzatmağa
qıç olmuş ayaqları,
sərhədlərə bölünmüş məmləkətim.
Qalx,
sındır bükülü belin ağrılarını.
Titrət yeri-göyü.

İçimizi, çölümüzü,
çırpıb tökərimi,
ya olanları sökərimi
gözləyirsən?
Gün-gündən adiləşən,
adətləşən-

qeyrətsizliyi,
bu qədər müsibətə heyrətsizliyi,
məhv et, dağıt, məmləkətim.
Qorxma, özümüzdən başla.
Güllələ, dağıt içimizi
tök qorxunu, murdarlığı,
nə varsa hamısını.
Güzgüyə baxanda özümüzdən,
dolduracağımız sənəddə
məğlub vətəndaş adından
utanmaqdan xilas et bizi,
M ə m l ə k ə t i m!

28.05.2002

Qarabağa yağan yağış

yağışa hamilə bulud
hərdən şaxsey deyib
yiyəsiz yurdu ağlayır
məscidin tor basmış taxta qapısını isladır
üzü qırış-qırış
səsi batmış
saralmış yarpaqlar
dixsinir ağır soyuq damcılardan
girişi çıxışı bilinməyən
daşı dibinə çökmüş
başsız şəhərə yağan
buludun göz yaşları

izsiz xatirələri
tanınmaz küçələrlə yuyub aparır
şəhər aşağı

günahsız qan ləkələri qızarır
torpağın qaysaq-qaysaq
cadar-cadar sinəsində

məmləkət od tutub yanır
Quran oxuyan
qocanın səsində...

16.02.2005

Qalx ayağa, gedək, qardaş

Silahını qoyub yerə
xəyallara dalma belə.
Arzuları, xəyalları
sən nifrətə, kinə çevir,
sən silaha sarıl, qardaş!
Bölünənlər bölər səni
parça-parça, tikə-tikə,
qıyma-qıyma.
Bu torpağa qıyma, qardaş!
Özümüzə qıymayanı
bu torpağa qıydıq, bədi.

Qollar kəsik,
dillər gödək,
başlar sallaq,
gəzdik bəsdı.
Sən silaha sarıl, qardaş,
Mən də sənə olum yoldaş.
Ya sən mənə gəl yoldaş ol.
Unudulmaz unudulub
gedir daha,
bugünkü gün sonra bizə
gələr baha.
Hücum edək, nərə çəkib
torpaqları alağ geri,
irəliyə yeri, yeri.
Bu ayrılıq
öldürəcək bizi onsuz,
nifrətlərin sayı sonsuz.
Düşmənlərin basdırdığı
dirəkləri, sərhədləri
tanımıram.
Qalx ayağa, gedək qardaş!
Birgə çəkək
bu Vətənin sərhəddini.
Gedək, gedək, qardaş!
Gedək!

01.12.2001

Qarabağ Qazisi haqqında ballada

(p o e m a)

Məni məndən alan torpaq,
səndə bir ayağım qalıb.
Söykənməyə divarım yox,

səndə son dayağım qalıb.

Əlim qalxmır görüşməyə
üzünü görə bilmirəm.
Qoltuğumda ayaqlarım
dizimi görə bilmirəm.

Gəlib atacam çəliyi
vaxtdır, düzəldim özümü.
Hələ bitməyən döyüşdə
mən də deyəcəm sözümü.

* * *

Bura, çoxdan cüt ayaq dəyməyən məkan,
burda lal-kardı uyuyan zaman.
Bu yaralı məmləkətdə
şəhid qol-qıçlar məşvərətdə
baxışlar ətrafa göz qoyur,
bir pəncə qayanı ovur.

Səs gəlir içəridən:
qərar çıxarıldı -
g e d i r i k !!!

* * *

Mənim qazi qardaşım
həyətdə oturub

ud çalırmiş kimi
kötük güdüllərini ovuşdurur:
sağ barmağım qaşınır,
sol ayağımın altı aşınır,
çöçələ barmağım qatlanmır,
ayağım atlanmır,
yox dizimə duz yığılıb deyəsən ...
Qucağına götürə bilmədiyi
o bircə gül körpəsinə baxır,
yaraları açılır,
qanı içinə axır.
Üz-gözünə dikilən acı baxışları
səssizcə qovur,
dəhşətli xatirələri
dincəlmək bilmir bir hovur.

* * *

Sənə qurban qara başım,
mənim qazi qardaşım.

* * *

Daha bir dostun addım səsi gəlməyəcək
otağımın kandarından,
daha bir salam kəlməsi eşidilməyəcək
döyülən qapının arasından gələn işıqdan,
üzümüzə qonacaq təbəssümün
biri də azaldı.

Əsgər paltarına bükülüb
basdırılan ayağın
bu gecə diksinəcək qəbir yatağında.
«Qalx» - deyib,
qışqırıb qaldıracaq
yuxulu məzar qonşularını.
Silib-təmizləyib,
sonra da uzanıb yatağın küncünə
sahibini gözləyəcək,
gedəcəksənmi?
Nə özün gedə bildin, nə də apardılar səni.
Torpağı kimi qəbri bölünən, qardaş.
Özün qaçqın qəbiristanlığında,
qıçın Qarabağda...

Ruhun qovuşacaq.
İndi haradasa Ağdama çatmış olar...

* * *

Sənə qurban qara başım,
mənim qazi qardaşım.

* * *

Dost toyunda
bir el havasına

qol götürüb
oynaya bilməsəm də,
ehtiyacın içində
yaşasam da, ölsəm də,
mən çoxundan diriyəm,
mən sizlərdən biriyəm,
mənə belə baxmayın.
Olmasa da qollarım
atmağa güllələri.
Mərmiləri kürəkdə,
belimdə daşıyaram.
Daha gücüm çatmasa
partladıb minaları
dağların sinəsindən
sizə yollar açaram.
Mən onu bacararam.
Ölsəm şəhid olaram,
yaddaşlarda yaşaram.

* * *

Bu gün toy qurulub, toy, Qarabağda,
Qol-qıçlar qışqırır, oy, Qarabağda.

Bu qazi toyunda, bu ər toyunda,
rəqs meydanına nidalar qoyan
tək qıçı üstündə oynayan oğlan,

bu gecə tək qalan qıçın oynayır.

Oturub ortada qara ciyər bəy,
sağdişi ayaqdı, soldişi qoldu,
dağlara dırmanan uzanan yoldu,
sürünə-sürünə barmaqlar gəlir,
atlana-atlana pəncələr gəlir,
qollar rəqs eləyir, qıç təpik çalır,
oynayıb yorulan əl çəpik çalır.
Hərdən halay vurub yallı gedirlər,
bir pəncə ortadan çıxmaq istəmir
qalan barmağından süzülür təri,
sevinc tər içində boğur kədəri...
Şəhid Qarabağda toydu bu gecə .

Bu qazi toyunda, bu ər toyunda,
yerində oynayan süzənindən çox,
yerdən təbrik edən gəzənindən çox,
saqqallı gələni bəzənəndən çox.
Bu qazi toyunda, bu ər toyunda,
tək əl ovcun döyür çəpik yerinə,
çəliklər səs salır təpik yerinə.
Qazilər oynayır, qazilər indi-
başları üstündə qoltuq ağacı,
yellənir boş, qıçsız şalvar balağı.
Bu qazi toyunda, bu ər toyunda.

Bu gün bəy oturub bayrağın altda
bu qazi toyunda, bu ər toyunda.
Bu qazi toyunda, bu ər toyunda
qol qalxır, qıç qalxmır oynaya o da,
ötən günlərini sala bir yada.
Dolaşan ruhlar da oynayır bu gün,
itən arzular da oynayır bu gün,
bu qazi toyunda, bu ər toyunda.
Bu qazi toyunda, bu ər toyunda,
çəngəllər, bıçaqlar əllərdən artıq,
susanı danışan dillərdən artıq. . .
Göylərə ucalan tək qol oynayır
yanında oynayan bir xəyal qolla,
yol gedir, yol gedir bir kölgə yolla.
Ananın yol çəkən gözləridi bu,
oğluna söz qoşan sözləridi bu.
Səngərdən dağlara uzanan ağ yol,
sonunda qaliblər dayanan ağ yol,
bu gecə yol gedən tək ayaqlılar
döyüşə səsləyir ayaqlıları
bu qazi toyundan, bu ər toyundan .

Bu gün toy qurulub, toy, Qarabağda,
qol-qıçlar qışqırır, oy, Qarabağda.

* * *

Axsaya-axsaya haqlar yeriyyir

qədir davasında, haqq davasında.
Protez ayaqlar, qollar içində
tabutlar yeriyr qolsuz çiyində,
qədir davasında, haqq davasında.

* * *

Sənə qurban qara başım,
mənim qazi qardaşım.

* * *

Bu gecə qar yağır məmləkətə-
səngərə qar yağır,
düzə qar yağır,
bu yatmış şəhər də qardı bu gecə
bu qarlı gecədən,
qaranlıq gecədən keçənlər keçə.
Taqqa-tuq -
qazilər görüşür
ağır-ağır
dörd pilləkəni
zorla qalxır.
Bu nə izdi bu məhlədə
çəlik hər izə bir nöqtə qoyur,
torpaqımı ayaqdan doyur?
(bunların sayı nə qədər
bunlar nə qədər olur?)

Budur, qazilər yığıncağı-

İclas gedir
hamı oturaraq danışır
yerindən qalxan yox,
tribunaya çıxan yox.

Alovlı çıxışlar,
etiraz dolu ittihamlar...

Döşəməni döyəcləyən
tək ayaqlar
kündə qoltuq ağacları...
qar üstünə dağılır
rüzgarın saçları

* * *

Əzalar
duzulub yola
yol gəlir.
Qollar dirsəklənə-dirsəklənə,
bələdçi qıçlar irəliddə
arxada pəncələr tullana-tullana
düşüb ağ yola

yol gəlir,
yol gəlir,
yalançı sərhədə sarı.
Aralarında bir general qol-qıçı yox.
Tək-tük rütbələr görsənir
çiyinsiz paqonlarda,
yiyələri vaqonlarda.
Çılpaq qıçlar, qollar
seçilmir bir-birindən.
Qədim Qobustan rəsmləritək
halay vururlar
öpüb qıç başdaşlarını:

ayın işığında
kölgən mürgülər
boş qəbirə keşik çəkən
qıç başdaşı
gözün sahibinin yolunu gözlər
farağat komandasında
dizin yox
bir az rahatlanasan
40 santlıq canlı başdaşı
tək addım səsinə eşidirsənmi?
Şəhid qəbirləri.
Sahibini tapanın
səs-küyü qayaları silkələyir,
ağacı, daşı hökələyir.

Nə güclü olurmuş
yarıcanların instinkti,
yaralar hələ isti...

* * *

Mənim şəhid qardaşım,
sənə qurban qara başım.

* * *

Daha qorxmayıb minalardan
bədirlənmiş ayın işığında
qurumuş çaylardan,
dərələrdən keçib
dövrə vura-vura,
halay tuta-tuta,
gəlirlər,
gəlirlər,
yalançı sərhədə sarı.
Sərhədə çatıb dayandılar,
elə bil oyandılar.
Keçmədilər,
biz buranın sakinləriyik-dedilər.

* * *

Yüz ilin qəbirdaşları
qanrılıb günbatana
baxıb bu mənzərəyə

salavat çevirdilər:

Bu nə dərdi, İlahi,
dərdlər yeriib gəlir,
dili yox, ağızı yox,
susub, kiriyib gəlir.

Torpağın ovcundakı
göz yiyəsin axtarır,
sol qol dəhrə kimidi
öz tiyəsin axtarır.

Qol dizə qarmaq atıb
bəs bunun çiyi hani?
Neçə qışı adlayıb,
bəs bunun əyni hani?

Nahaq qanı üstündə
dediyindən dönmürlər,
üstümə yeriyənlər
can veriblər, ölmürlər.

Apar qardaşım qolu,
apar məni qol çalım.
Gəldiyiniz cığırı

tapdalayım, yol salım.

Bu nə çəpikdi, Allah,
əl qıçı şappıldadır,
dalda axsayan pəncə
qayanı tappıldadır.

* * *

Sübh tezdən
itən illərin görüş səhnəsi.
Səhra küləyi
içindən keçir adamın.
Çılpaq qol-qıça baxıb
üşüyür, ürpənir hamı.
Düzülən qol-qıçlar
qazilərin üstündə olanlardan çox,
itənlər qalanlardan çox.
İki yanaşı ayaq Bəhruzundu,
ayrılıq nə uzundu.
O bir ayaq Rəfaelindi.
Otaqda qalan protez ayağına oxşayır...

Görüb yiyəsini
özünü dağıdır qol, qıç.
Üzünü cırmaq istəyən qol
torpağı cırmaqlayır,
torpağı qucaqlayır.

Qıç özünü yerə çırpır
qışqırıqdan qulaq batır.
Neçə qol, qıç, göz, pəncə,
maddım-maddım
gah özünə, gah sahibinə baxır,
aradan ildırım çaxır...

* * *

Mənim şəhid qardaşım
sənə qurban qara başım...

* * *

Sənsiz ölə bilmədim,
ölüm mənə neyləsin.
Ölümü görəmmədim,
ölüm mənə neyləsin.

Ümidim kəsilmədi,
ümidim əksilmədi,
ümid də son ilmədi,
ölüm mənə neyləsin.

Mən səni görməliydim,
sevinib gülməliydim,

sənsizmi ölməliydim?
Ölüm mənə neyləsin.

* * *

Göz yaşı qana qarışır
süzülür qalan barmaqlardan,
əti ayırmaq olmuş dırnaqlardan.
Sızıldayır kəsik ayaq
üşüyür qazinin canı,
söykənilir çəliyinə
durmağa yoxdu halı.
Baxıb dili açılır
bu polad adamların,
beldən aşağı farağat adamların ...

* * *

Səngərim Arazıdı,
qıçlarım ayazıdı,
səninlə keçən günüm
ömrümdə bir yazıdı.
Bu çaydan sular axmır,
sevincə qolum qalxmır,
səni ayrı görəndən
gözüm sözümə baxmır.

Bu səngər dərədimi,
torpağı bərədimi,

tullandım keçəmmədim
sonuncu kərədimi?

* * *

Baxıram sifətinə
qaralmış güdül sızlar.
yandan asılıb qalan
yaralı ödül sızlar.

Həqiqətmi, ya yuxu,
qıçım məndən aralı,
mən burda quru cəsəd
canım orda yaralı.

Neçə ildi gəzdiyim
itiyim özü gəlib,
məni güllədən alan
dostumun gözü gəlib.

Özüm gedə bilməyən
yerlərdən gəlir qıç, qol,
üstündəki tər izi
bizim kəndə gedən yol.

Geydiyimdən geymədin

mən aranda, sən dağda,
üşüyəndə üşüdü
qaysaq tutmaz yaram da.

Sənsiz izim dəyişib
yerində boşluq qalıb,
məni yollar tanımaz
nöqtələr cığır salıb.

* * *

Bu nə baxışdı, Allah,
bu baxış öldürdü məni.
Bu baxış tanışdı, Allah,
bu tanış öldürdü məni.

Kimi gözüylə baxır,
kimi barmalarıyla.
Baxışlar öldürdü məni,
tanışlar öldürdü məni.

Bu gün nə gündü, Allah,
şəhid ayağım gözümə
dostlar ayağıma baxır.

Bu baxış qəlbimə, ruhuma qarış,
çalxalan köksümdə alovlan, alış.
Toqquşan baxışlardan alışan səngər,
qanlı göz yaşlarına qarışan səngər,
bu gündən yönünü dəyişir səngər.
Gedək, qurbanın olum,
gedək, çağıran çağırır bizi.
Oralar,
yaralar,
gəzən şəhid ruhları,
şəhid qəbirləri,
Vətən çağırır bizi.
Gedək mənə dayaq ol,
gedək, qurbanın olum,
gedək mənə yaraq ol,
gedək, qurbanın olum.
Yarımçıq döyüslərə
yazılan son varaq ol,
gedək, qurbanın olum.
Gedək... gedək...
Mərmidi sinəmdə ürək...

2005

ÇADIR ŞƏHƏRCİYİ

(poema)

ERMƏNİSTANIN TƏCAVÜZÜ NƏTİCƏSİNDƏ
İŞGAL OLUNMUŞ AZƏRBAYCAN ƏRAZİLƏRİ-

XANKƏNDİ	26 DEKABR 1991-Cİ İL
XOCALI	26 FEVRAL 1992-Cİ İL
ŞUŞA	8 MAY 1992-Cİ İL
LAÇIN	18 MAY 1992-Cİ İL
XOCAVƏND	2 OKTYABR 1992-Cİ İL
KƏLBƏCƏR	2 APREL 1993-CÜ İL
AĞDƏRƏ	7 İYUL 1993-CÜ İL
AĞDAM	23 İYUL 1993-CÜ İL
CƏBRAYIL	23 AVQUST 1993-CÜ İL
FÜZULİ	23 AVQUST 1993-CÜ İL
QUBADLI	31 AVQUST 1993-CÜ İL
ZƏNGİLƏN	29 OKTYABR 1993-CÜ İL

İlahi, bağışla, yoxdu təhəri,
atının belindən düşüb yəhəri.
Yuxulu ölkənin yatıb səhəri,
düşüb qaranlığa batıb şəhəri.
Yoxmu məmləkətin bir başbiləni?-
bürüyüb ölkəni, basıb ölkəni,
məcburi köçkünlü çadır şəhəri,
çadır şəhərçiyi, çadır şəhəri.

Bu çadır sən quran alaçıq deyil,
illər də yaylaqda keçirdiyin il.
Bu yerdə kəkotu, qantəpər olmur,
bu yerdə-bizlərdə bir təpər olmur.
Bu yerin çiskini, dumanı azdı,
bizlərin sağalmağ gümanı azdı.
Bulaq yox, gözündən sular damcılar,
burda gözlərimdən kədər damcılar,
dərdlər bu sinəmi yolar, qamçılar.

Bu ayrı çadırdı, bu ayrı köçdü,
qızlar da böyüdü, çadırdan köçdü,
bəzənən gəlinlər çadıra köçdü,
kişilər qocaldı çadırdan köçdü,
bu çadır köçmədi, bu çadır çökdü.
Yüz illik evlərdən qalanlar qalıb,
dədədən, babadan qalanlar qalıb,
qalıb, uzaqlardan uzaqda qalıb.
Uçuq evimizin yadigarları
büzüşür çadırın içində indi,
taleyim boğulur içimdə indi.
Küncdə evimizin qırığ dəhrəsi,
ortadan çatlamış yarıq təhnəsi,
yarımçıq, utancaq sınıq səhnəsi
məni röyalara dalmağa qoymur,
bir çimir yuxunu almağa qoymur.

Çadırda bir güzgü, dəmir çarpayı,
oyna, öz toyunda süzən sarpayı.
Çadır çəpik çalır kulək havada,
öz ətım qovrulur bu gün tavada.
Özü-öz toyunda süzən sərpayı,
xoşbəxt günlərindən küsən sərpayı,
bizə toy tutdular, oyna toyunda,
oyna, bu vaqonda, çadır toyunda,
çoxdan oynamırsan Cıdır toyunda.

* * *

Küçəsiz, marşurutsuz, mersiz,
çadır şəhərçiyi.
Hər şeyi olanlara
başkənd deyirlər
bizə sənə şəhər.
Palçıqlı çadır şəhərçiyi-
nə şəhər kimi şəhərliyin,
nə kənd kimi kəndliyin var.
Biz getsək, neylərsən
bu boş səhrada?
Nə muzeylik bir görkəmin,
nə dəyərli eksponatın yox.
Arxeoloji qazıntılardan
xarici ölkələrin
« Madu in »... yağ bankaları,
düyü torbaları,

bir də nakam adamların
siyahısı çıxar.
Utandığından hamı
doğum kağızını da dəyişər-
adın düşübsə ora.
Arxivləri yandıracaqlar
sənin ləkəli adını
üstündən silmək üçün.
Xəstə saldın
bu xəstə ölkənin adamlarını-
nə yayın yaydı, nə qışın qış.
Səndən sonra dağdakı
alaçıqdan da zəhləm gedib.
Silin, it mənim tariximdən.
Günahsız uşaqların baxışları
öldürür məni,
çadır şəhərciyi.
O uşağın günahı nə?
Baxma bu baxışla
öz gözü, özgə baxışıyla baxan
palçığa batmış uşaq
gözünü, özünü qoru.
Ata yurdunu görmək
qismətin olacaq, yəqin...
Ağatlı oğlanlar
gələcək bir gün...

* * *

Vaqonlar düzülüb, bəxtsiz vaqonlar,
bu taxta vaqonlar, dəmir vaqonlar.
Bu taxta vaqonlar, dəmir vaqonlar
yükünü sürüyüb apara bilmir,
ayağın bu yerdən qopara bilmir.
Nakam sakinlərin sərnəşin deyil,
nə də sən bu yolun gecə yolçusu,
cığırla dağına keçə yolçusu.
Köhnə vaqonlarda bəxtsiz adamlar
ömrə yazılmayan ömür artırır,
Ginnesin rekordlar kitabı üçün
bəxtsiz vaqonlarda nəsil artırır.
Bu kimin yüküdü dəmir vaqonda,
bu taxta vaqonda, dəmir vaqonda,
gəmir taleyini, gəmir vaqonda.
Vaqonda doğulan günahsız körpə
beşiyin asılıb vaqonun altda,
kimlərsə kef çəkər paqonun altda.

* * *

Beşiyində yatan bala,
vaqonun yerimir hələ.
Sabahından nə danışım
bu günün kırımır hələ.

Dəmir dəmirə yapışıb
getmir araba təkərin.
Həsərətəm çayın üzünə-
axırmı görən Həkərin?

«İşğal günü» gülən körpə,
heç qırmızı tanıdınmı?
Çadırdə doğulan qızım,
sən bəxtindən yarıldınmı?

Kimdi sizə qonaq gələn,
qapınızı külək döyür.
Hara qaçdın «ev» yiyəsi,
vaqonunu fələk döyür.

Vaqon altı kölgə yeri
gün günorta, yay havası.
Yuxarıdan bir səs gəlir
ağlaşır, vay havası.

Yellənirsən vaqon altda
sən göyüzü görmədinki,
ağ buludlu, bədirli ay,
ulduz-çələng hörmədinki.

Doğulduğun ölü vaqon
səni dartıb aparammır,
ümid verən bir söz deyib
səni dərddən qoparammır.

* * *

Bir çadırdə üç sinif,
bir qaçqın müəllim.
ƏN YENİ TARİX, rəsm, nəğmə dərsi gedir-
ərazilərin işğal tarixi sadalanır,
şəhid qanı axır
şagirdlərin çəkdiyi rəsmdən
«Qarabağ şikəstəsi» altında
hər günün ölüm-dirim dərində...

Bölünür müəllimlər, bölünür hələ-
bölünür bu Vətən torpağı kimi.
Şəhər müəllimi, kənd müəllimi,
qaçqın müəllimi, qaçqın məktəbi.

Çadır məktəbləri, çadır məktəbi,
qaçqın uşaqları, çadır məktəbi,
birinci, beşinci çadır məktəbi.
Şagirdlər utanır adından indi,
utanır qohumdan, yadından indi.
Nə məktəb şəkli var, nə ev şəkli var,

gizlincə baxdığı fotoalbomda.
Kimə nə söyləsin, kimə nə desin?
Nədir bu körpənin günahı indi.
Nə şəhər tanıyır, nə kənd tanıyır,
Qarabağ tanıyır, Vətən tanıyır?
Vaqonda doğulub, Vətənsiz olub,
nə bilir Qarabağ, nə bilir nədi.
Təbriz, İrəvandı, Dərbənddi ona,
Qarabağ Vətəndi, yurddu nə bilir,
nə bilir Qarabağ, nə bilir nədi.

* * *

Bu məktəbdə nə gülüş var, nə səda,
bu sinifdə qəm yellənir, qəm yağır.
Taleyindən gileylənən körpələr
çəkə bilmir dərd yaşından çox ağır.

Bu yerəşdən, bu duruşdan nə bəlli,
nə körpədi, nə uşaqdı, nə cavan.
Bir il üstə on il gəlir beş ayda
nələr çəkir il dalınca il qovan.

Öz xoşunla oynamadın bir kərə,
axı sən də bir kişinin uşağı.
Nə olsun ki, axşam səni gözləyir
bir çadırın sağ küncünün yatağı.
Nə küsmüsən bu dünyadan gül bala,

dərd eyləmə bu dərd mənə gələndi.
Çıxart tulla bu azarı üstümə,
qaçqın dərdin bədənimə ələndi.

Sənin canın dərd çəkməyə tab deyil,
yaşdların evlərində oynayır.
Hər şey hələ qabaqdadı, əzizim,
onu bil ki, həyat hələ qaynayır.

* * *

Niyə pərişansan bu səhər çağı?
Bu gecə yuxuna girən oldumu?
Ya özün yuxuna girdin bu gecə,
kəndinə, evinə getdin bu gecə.
Bu gecə rüyalar nə danışdı-

tanış düz,
qazılmış təpələr,
on illik ot yığınaqlı dərələr,
susuzluqdan dodağım kimi ağarmış çay,
cığırı, yolu itmiş yurd yeri,
əlmi uzadıb göstərə bilmədiyim yox ev,
qibləni-itmiş qibləmi tanıt

gecənin qaranlığında

qonşu kəndin həyətlərini,
darvazalarını tanıyırdım
yox darvaza yerini göstər,
səmtini tanıt

gecələr
yanan xatirələrin çığirtısına,
üstünə qaçısan uşaqların səs-küyünə
səsini çıxart

süzülmüş Qarabağ xalçasının
ilməsini axtarıram
aç kol-kos darvazanı
otun xışiltısı
diksindirir məni
tapdanan ruhlar
üzümü şillələyir
gəlmişəm, yiyəsiz, yox ev,
gəlmişəm, guya mən ev yiyəsiyəm.

* * *

Kişilər oturub yol qırağında.
Bu özgə yoludu, özgə yol gedir,
kəndinə gedənlər, kəndə yol gedir.
Sənintək bəndələr hələ yol gedir,
səninki dirənib bəndə, yol gedir.
Dəhrəyə, baltaya, belə öyrəşmiş

o qabar bağlamış əllər mum kimi,
bu necə torpaqdı axır qum kimi.
İndi danışmaqdan dillər qabarıb,
o coşub kükrəyən sinən qabarıb,
hirsini, qəzəbi külək aparıb.
Dolub boşalmadın otağın altda,
indi boşalırsan vaqonun altda,
çadırın içində, çadırın altda.

Qısıla-qısıla yaman kiçildin
evini çadıra dəyişən adam.
Varını-yoxunu düşmən dağdan,
yurdunu-yuvanı düşmən dağdan,
evini vaqona dəyişən adam.
Evindən qalanlar üzülüb gedir,
adət-ənənələr süzülüb gedir.
Evini çadıra dəyişən adam,
neçə nəsillərin qurduğu evi
bir anın içində dağılan atam.
Qurutdu bu şoran, qara su səni,
ömrünün, gününün qarası səni,
göynədir dərdinin yarası səni,
evini çadıra dəyişən adam,
evini vaqona dəyişən atam...

* * *

Səhrada özünə yurd salan adam,
nə qalmısan
döşəməsi, divarı palçıq suvaqlı
bu daxmada?!

Nə ağac var
kölgəsində oturasan,
yağışda çətir tutasan.
Nə meyvə üzəsən
olmayan ağacdan
tamarzı uşaqlara?

Daşdan hasarın,
toxunma məftildən çəpərin yox.
Ürəyinin başına dolanan
tikanlı məftillər
kəndini çəpərləyib səndən.
Bilmirsən
bağında meyvə bitir, ya yox?
İtmiş qalmış toyuqların
yumurtlayır, ya yox?
Ya o da vəhşiləşib düşüb
özgə qapılara, çöllərə,
ya da bir qara gülləyə

tuş gəlib bizim əvəzimizə.
Çaylağında qıcılar
zəhərə dönüb,
arxın qırağında bitən
ağıllı yarpızlar da dəliləşib.
Ağ tutun,
qara tutun,
xar tutun
araq dadır.

Külək biçənəyi bölürmü
qonşuyla sənin aranda.
Arxın suyu növbə üçün darıxmayıb ki,
bezməyib ki, eyni yerə axmağından-
əgər axırsa.
Görən fəsillər dəyişməyib ki, orda?
Qışda yenə qar,
yazda,
payızda
yağış yağırımı?

Ağaclar boş kölgəsindən,
yollar, cığrlar
itmiş izlərdən diksinmirlər ki?
Qapısının səmtini itirmiş qəbiristanlıq
yasınə yadırğamayıb ki?
Gecəsi ölü kəndin
gündüz işıqları yanırımı?
Uşaqsız məktəbdə,

yiyəsiz evdə
heç olmasa
bayquş varmı, ulamağa?

Özgəyə paylar tutan,
bu ağacsız, kölgəsiz yerdə
özgə ölkənin payı
öldürəcək səni.
Payını özgələr yeyir.

Get, ağlat, al payını.
Görmürsən, ağlatmayana pay verən yoxdu?!

* * *

Gizli hıçqırtısı, hönkürtüsüylə,
uşaqlar yuxuma girir gecələr.
Şirin xatirəli, toylu-büsatlı,
uzaqlar yuxuma girir gecələr.

Uşaqlar yuxuma girir gecələr,
narahat, qayğılı, körpə uşaqlar.
Əllərim çatmayan, ünüm yetməyən,
həyətlər, məhlələr, yaxın-uzaqlar.

Yuxum gecələrə növbətçi qalar,
növbəni dəyişən çavuşlar təki.
Bilmirəm mən harda bükülüm, yatım,

hərdən perik düşən o quşlar təki.

Yuxum tikanların üstündə gəzər,
əsgərlər evində yatana kimi.
Küskün torpaqlara cığırlar salıb,
çadır şəhərciyi batana kimi.

Qoy yuxum çəkilsin, yuxum yox olsun,
köçkün öz yurduna çatana kimi.
Həsətli torpağı bağrına basıb,
həsəti gözündən atana kimi.

2006

Qaysaqlamaz Vətən dərdi...

Rəfail Tağızadənin şeirlərindən Qarabağın ətri gəlir... Otunun, gülünün, çiçəyinin, ağacının, suyunun, havasının ətri. Bu ətirdən qan iyi də gəlir. Əsgər yarasına sarınan bintin qoxusu da. Bu ətirə barıt qoxusu da qarışıb, şinel qoxusu da. Göz yaşı tamı da var bu şerlərdə. Qana bulaşmış göz yaşı da ...

Vətənin keşiyində dayanıb səngər rütubətini canına hopdurmuş Rəfail Tağızadə Qarabağın mənzərəsini çox dəqiq canlandırır. Elə dəqiqliyi ilə ki, ömründə bircə dəfə də olsun Qarabağı görməyən, savaşa nədi bilməyən, ölümün gözünün içində necə baxdığından xəbərsiz olan, bədənin itmiş tikəsinin acısını çəkməyən, beşiyi vaqon altında yırğalanmayan, çiyində qaçqın, köçgün yükü daşımayan, lakin damarından Azərbaycan qanı axan kimsə bu şeirləri oxusa, qarabağlıya dönəcək. Özünü Qarabağda doğulmuş, Qarabağda döyüşmüş və torpaq itkisini yaşamış birisi hiss edəcək. Bu şeirlərdə hər şey var-yurdumuzun

şəhidlik zirvəsinə ucalmış oğulları, gözlərindən kədər damcılayan, qapısını külək döyən qaçqın, evinin qırığ dəhrəsini, ortadan çatlamış yarıq təhnəsini, sınıq səhəngini özüylə gətirən köçgün ana, çadırdan çadıra köçən gəlinlər, öz gözü, özgə baxışı ilə baxan didərgin balalar və can tikəsini torpağa tapşırən qazilər. Bu şeirləri oxuyan bilər ki, Qarabağ başqa aləm idi. Onun çiçəyinin, suyunun, çörəyinin, hətta havasının da tami bambaşqa idi. Bəlkə də bu biz qarabağlılar üçün belədi. Hər kəsə öz eli-obası gözəldi, əzizdi. Bircədi, təkrarsızdı. Amma mənə elə gəlir ki, indi Qarabağ tək qarabağlıların deyil. Çoxunundu. Çoxu indi Qarabağa aşıqdi. Uzaqdan-uzağa. Görməyə-görməyə. Çünki itkindi Qarabağ, onu hər kəsə belə doğmalaşdıran, sevdirən də elə itkinliyidi. Təbii ki, torpaq itkisi yaşayan birisi üçün bu haqda yazılan şerləri oxumaq ağırdı. Fərqi yoxdur, bu, doğulub boya-başa çatdığı el-obasını itirən adam olsun, ya da Vətənin hansısa ucqar bir guşəsindən gəlib onun uğrunda döyüşən birisi. Mühəribə hər kəsin taleyində izini qoyub. İstər şəhərdə ol, istər kənddə. Mühəribədən yazılan şerlər hər kəsin qəlbini titrədir, hətta yaşanmamış ağrı, acını da yaşadır. Amma biz döyüşçülərlə mühəribənin sanki xüsusi hesabı varmış. Çox şey apardı ömrümüzdən Qarabağ savaşı-obamızı,

evimizi, dostlarımızı. Torpağımızın 20 faizini itirdik. Biz qazılırsə həm də əzalarımızı. Heç olmasa bununla təsəlli tapırıq; indi Vətənə tən gəlirik. Vətən də yaralı, biz də yaralı.

**Məni məndən alan torpaq
Səndə bir ayağım qalıb.
Söykənməyə divarım yox,
Səndə son dayağım qalıb...**

Torpaq bizimlə o zaman barışacaq ki, qayıdıb ona sahib çıxacağıq. Rəfail müəllimin şerlərində bu qayıdışı gördüm.

Bütün bu ağrı-acıları, niskili, həsrəti canında gəzdirən və misralara düzən döyüşçü dostuma arzum nə ola bilər? Təbii ki, yurdumuza dönmək. Dönək ki, şəhidlərimizin ruhu rahatlıq tapsın. Dönək ki, hər kəs öz ocağını yandırsın. Ata-baba yurdunun bacalarından tüstülər ucalsın. Bax beləcə, bir gün kəndimiz əvvəlki günlərinə qayıtsın. Gerçəkləşən rüyalar kimi. O zaman yurd həsrətinə son qoyular, bəlkə də yaralarımız qaysaq bağlayar və bütün ağrı-acımıza rəğmən təsəlli tapırıq. Allah bizə o günləri qismət etsin. Amin.

Ehtimat Əsədov

«Qarabağ Qaziləri» İctimai Birliyinin sədri

Dostum, şair Rəfail Tağızadənin Qarabağsız «qalmış» şeirləri

...Qarabağ müharibəsi, bu müharibənin gətirdiyi müsibətlər, şəhidlərimizin müqəddəs ruhu Rəfail Tağızadə poeziyasının şah damarıdır. Şeirlərində Vətən uğrunda şəhid olanlardan, özünü «Vətənə sərhəd dirəyi» edən cəsur əsgərlərdən, xəyallarında, yuxularında hər gün itirdikləri Qarabağ torpağında yaşayan qarabağlı köçkünlərdən bəhs edən şair, sanki, oxucusunu bir az da artıq qarabağlı edir. «Qarabağ qazisi haqqında ballada» poemasında Vətən uğrunda gedən döyüşlər zamanı əlil olmuş qazilərinin keçirdiyi hisslər, müvəqqəti məğlubiyyətin ağrıları və bütün bunlara baxmayaraq, qələbə eşqi ilə yaşamaları incə olduğu qədər də sadə üslubda tərənnüm olunur.

Rəfail Tağızadə «Çadır şəhərciyi» poemasında doğma torpaqlarından didərgin düşmüş qaçqın və məcburi köçkünlərin yurd həsrətini, gündəlik qayğı və problemlərini, ağrı və acılarını, düşüncə-

lərini poetik dillə təsvir edir. Vaqonlarda dünyaya göz a an, çadır   h rcikl rində böyüməkdə olan Qarabaqlı k rp l rin gələcəyi şairin qəlbini aqlrıdır, bu dərdi qulaq ardına vuran  er fsizl ri qam cılarır.

Bir sözlə, Rəfail poeziyasında Qarabaqlımız dərdli görünür, Qarabaqlsızlıqlımız  uurumuza hakim kəsilir. Qarabaql aqlrısı hər şeirdə yaşanır.

Lakin, şair duyqlularında nikbindir v  şeirlərində aqlrılı-acılı, Qarabaqlsız g nl rin sona yeti ec yin , soydaqlarımızın doqlma torpaqlarına sahib duracaqlarına,  z yurd-yuvalarına v  obalarına qayıdacaqlarına, istəklərinə qovu acaqlına inam hissi aqlılayır:

**Ayrılıq yaman acıdı,
dərdimə al m acıdı,
Vətən torpaqlın tacıdı,
qoymaqla baqlar tapıla.**

Qarabaqlsız g nl rin, səngərdən görünən uçuq evlərin, viran  qalmış obaların aqlrısını yaşayan, daim o yerlərə getməyə can atan şairin bu kitabda toplanan şeirlərinin nə vaxtsa yazılacaqlını duyan, hiss edən, bu yazıları oxuyub o illəri bir daha yaşayan bir səngər yoldaqlı kimi, zabit dostum Rəfail

Tağızadənin poeziya aləmindəki hər bir uğuruna ürəkdən sevinirəm.

Təvəkkül İsgəndərov
Biologiya elmləri namizədi,
ehtiyatda olan zabit

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

1. Qanla yazılmış şeirlər (Adil Mirseyid)
2. Zamanın sözü, sözün zamanı (müəllif)
3. Qarabağ bayatıları
4. Mən sənin sərhədin, Vətən
- 5 Qara-qırmızı Xocalı
6. Vaqonun altından asılan beşik
7. Səngərdə yazılan şeir
8. Sərhəd kəndləri
9. Hər ölən əsgərlə ölürəm, Allah
10. Getmək istədiyim yer göz önündə
11. Torpaq divarlar
12. Şəhidlər xiyabanı
13. 23.07.1993, 23.08.1993
14. Bakı-Ağdam-Xankəndi

15. Rəhmətlik Gözəl nənəmi yuxuda gördüm
16. Qara xəyal
17. Tale bizi hara qovur, görəsən
18. Doqquz qoz ağacı haqqında ballada
19. Şəhid məktubları
20. Qaçqın qəbiristanlı
21. Yadigar açar
22. Qaçqın uşağı
23. Heç kimə uyuşmayan uşaq
24. Yaralı azadlıq
25. Dərdi qarışıq düşən şair (Famil Mehdi)
26. Rəfail Tağızadənin «Qarabağnamə»si (Vaqif Yusifli)
27. Güllələ məni oğlum
28. Hardan düşdü bu ayrılıq?
29. Qalır
30. Tərk edilmiş kənddə düşüncələr
31. İtirdim hamısını
32. Döyüşdə kontuziya almış əsgər
33. Falçı burax əlimi
34. Çarəsizlik
35. Günlərim səpələnir gözümdən
36. Qala
37. Qızılgül
38. Məmləkətim
39. Həsəd
40. Davalı yuxular

41. Qarabağa yağan yağış
42. Qalx ayağa, gedək, qardaş!
43. Qarabağ Qazisi haqqında ballada (poema)
44. Çadır şəhərciyi (poema)
45. Qaysaqlamaz Vətən dərdi (Ehtimat Əsədov)
46. Dostum şair Rəfail Tağızadənin Qarabağsız «qalmış» şeirləri (Təvəkkül İsgəndərov)

...Əzizim Rəfail! Sən dərdini poeziyaya çevirənlərdənsən. Ona görə də mənə xüsusi ilə yaxınsan, döğməsan...

... Sən bir Qarabağ şairi kimi bu faciənin aradan qaldırılmasının yollarını axtarırsan. Əsas yol isə silaha sarılmaqdır.

***Famil Mehdi
şair***

... Rəfail Tağızadə itirilmiş Qarabağın, boş qalan yurdların ağrısını obrazlı şəkildə əks etdirən yeganə şair kimi gözümün önünə gəldi. Onun yaradıcılığında Qarabağın bu günkü halı məharətli şəkildə ifadəsini tapıb. Rəfail Qarabağ dərdinə ədəbi pasport verdi. Bu istər-istəməz insan ruhunu tərpədir.

Vaqif Bəhmənli

şair

Rəfail Tağızadənin şeirlərindən Qarabağın ətri gəlir... Otunun, gülünün, çiçəyinin, ağacının, suyunun, havasının ətri. Bu ətirdən qan iyi də gəlir. Əsgər yarasına sarınan bintin qoxusu da. Bu ətirə barıt qoxusu da qarışıb, şinel qoxusu da.

Ehtimat Əsədov
«Qarabağ Qaziləri» İctimai Birliyinin sədri